

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему: Облік лізингових операцій та особливості їх оподаткування

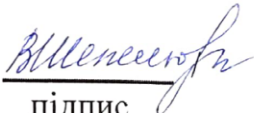
Виконала:

студентка 4 курсу,
групи ОП-22

КОНДРАТОВЕЦЬ Карина Володимирівна / /
ПІБ підпис

Керівник

канд. екон. наук, доцент

ШЕПЕЛЮК Віра Анатоліївна / /
ПІБ підпис

Нормоконтролер

д-р філософії з ОіО, доцент

РОЄВА Ольга Сергіївна / /
ПІБ підпис

Завідувачка кафедри

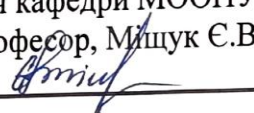
д-р екон.наук, професор МІЩУК Є.В. / /

Кривий Ріг – 2026 р.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу обліку, оподаткування та публічного управління
Перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри МООПУ
д-р екон. наук, професор, Міщук Є.В.

«19» 02 2026 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну (випускн) роботу студентки

КОНДРАТОВЕЦЬ Карині Володимирівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Облік лізингових операцій та особливості їх оподаткування

керівник роботи канд. екон. наук, доцент ШЕПЕЛЮК Віра Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «19» лютого 2025 року № 110 с

2. Строк подання студентом роботи 19.06.25

3. Вихідні дані до роботи фінансова звітність, накази, а також нормативно-правова база, що регламентує порядок обліку та оподаткування, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті тощо

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Концептуальні засади обліку та оподаткування лізингових операцій

2. Організація та методика обліку лізингових операцій на ПАТ АМКР

5. Перелік графічного матеріалу 6 рисунків та 12 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Шепелюк В.А , канд. екон. наук, доцент	16.03. 2026	16.03. 2026
Розділ 2	Шепелюк В.А , канд. екон. наук, доцент	17.04 .2026	17.04 .2026

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2026	Виконано
2.	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	23.02 - 08.03.2026	Виконано
3.	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	09.03 - 15.03.2026	Виконано
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	16.03. 2026 16.04.2026	Виконано
5.	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.04 .2026 17.05.2026	Виконано
6	Підготовка вступної частини	18.05.2026	Виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи студентом	23.05.- 12.06.2026	Виконано
8	Отримання відгуку керівника	16.06.2026- 17.06.2026	Виконано
9	Попередній захист роботи	16.06.2026	Виконано
10	Захист роботи	23.06.2026 24.06.2026	Виконано

Дата видачі завдання «20» лютого 2026 р.

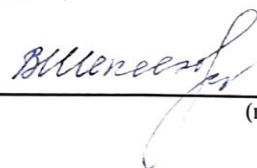
Студент

(підпис)

КОНДРАТОВЕЦЬ К.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

ШЕПЕЛЮК В.А.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

	стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ.....	2
РЕФЕРАТ.....	4
АНОТАЦІЯ	5
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	6
ВСТУП.....	7
1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ.....	9
1.1 Теоретичні підходи до трактування лізингових операцій як об'єкта обліку та оподаткування.....	9
1.2. Нормативно-правове регулювання, визнання та оцінювання лізингових операцій у бухгалтерському обліку і податковій практиці	20
2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПАТ АМКР.....	30
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства та оцінка його фінансово-господарської діяльності.....	30
2.2 Бухгалтерський облік, контроль та особливості оподаткування лізингових операцій.....	39
2.3 Проблемні аспекти організації обліку та оподаткування лізингових операцій.....	51
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	63

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу на тему:

Облік лізингових операцій та особливості їх оподаткування

ВР: 63 сторінок, 12 таблиць, 6 рисунків, 30 джерела, 10 додатків.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад і практичних аспектів обліку лізингових операцій, оцінка особливостей їх оподаткування та розробка напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління лізинговими операціями.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку, контролю та оподаткування лізингових операцій на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів бухгалтерського обліку, контролю й оподаткування лізингових операцій.

Методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, методи аналізу і синтезу, порівняння, групування, систематизації, логічного узагальнення, економічного аналізу та графічного подання інформації.

Результати дослідження: За результатами дослідження запропоновано удосконалити організацію обліку лізингових операцій шляхом розробки внутрішнього регламенту обліку лізингу, впровадження окремих аналітичних рахунків для активів з права користування, посилення контролю за виконанням графіків платежів та автоматизації розрахунку теперішньої вартості лізингових зобов'язань у SAP ERP.

Ключові слова: облік, оренда, оподаткування, операційний лізинг, фінансовий лізинг.

ABSTRACT

The relevance of the study is determined by the growing role of leasing transactions as an effective instrument for financing the renewal and modernization of fixed assets under conditions of limited investment resources. Particular importance is attached to improving the accounting and taxation of leasing transactions in accordance with the requirements of IFRS 16 Leases and national legislation.

The purpose of the study is to examine the theoretical foundations and practical aspects of accounting for leasing transactions, assess the peculiarities of their taxation, and develop directions for improving the accounting and analytical support of leasing transaction management.

The object of the study is the process of organizing accounting, control, and taxation of leasing transactions at an enterprise. The subject of the study is the set of theoretical, methodological, and practical aspects of accounting, control, and taxation of leasing transactions.

The study employs methods of analysis and synthesis, comparison, generalization, grouping, economic analysis, as well as tabular and graphical methods.

The results of the study reveal the economic essence of leasing transactions and summarize scientific approaches to their interpretation as an object of accounting and taxation. A comparative analysis of the regulatory framework governing leasing transactions was conducted, and the peculiarities of recognition and measurement of finance and operating leases under National Accounting Standard (NAS) 14 Lease and IFRS 16 Leases were identified. The organization of accounting, control, and taxation of leasing transactions at PJSC ArcelorMittal Kryvyi Rih was examined, and problematic issues related to determining the discount rate, measuring lease liabilities, and accounting for tax differences were identified. Directions for improving accounting and control of leasing transactions based on a risk-oriented approach, harmonization of accounting procedures, and enhancement of management information support were proposed.

The practical significance of the study lies in the possibility of applying the proposed recommendations to improve the efficiency of accounting, control, and taxation of leasing transactions at enterprises in the real sector of the economy. The implementation of the proposed measures will contribute to reducing tax risks, enhancing the reliability of financial reporting, and improving the management of investment resources.

Keywords: leasing transactions, finance lease, operating lease, accounting, taxation, right-of-use asset, lease liabilities, tax risks.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. бух/облік – бухгалтерський облік;
2. грн. – гривні;
3. див. – дивіться;
4. дод. – додаток;
5. Д-т – дебет;
6. КМУ – Кабінет Міністрів України;
7. Коеф-т – коефіцієнт;
8. К-т – кредит;
9. МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.
10. МФУ – Міністерство фінансів України;
11. НП(С)БО – Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
12. ПАТ АМКР – Публічне Акціонерне Товариство АрселорМіттал Кривий Ріг
13. ПКУ – Податковий Кодекс України;
14. п. – пункт;
15. п.п. – підпункт;
16. р. – рік;
17. рах. – рахунок;
18. рис. – рисунок;
19. ст. – стаття;
20. тис. – тисяча.
21. ф.1 – форма.

ВСТУП

В умовах посилення конкуренції, технологічної модернізації виробництва та обмеженості інвестиційних ресурсів особливого значення набуває пошук ефективних джерел фінансування оновлення основних засобів підприємств. Для суб'єктів господарювання, діяльність яких характеризується високою капіталомісткістю виробництва, важливим інструментом залучення інвестицій є лізинг. Його використання дозволяє підприємствам отримувати у користування сучасне обладнання, транспортні засоби та інші необоротні активи без необхідності здійснення значних одноразових капіталовкладень.

Лізингові операції поєднують елементи орендних, кредитних та інвестиційних відносин, що обумовлює складність їх бухгалтерського обліку та оподаткування. Особливої актуальності ці питання набули після впровадження МСФЗ 16 «Оренда», який змінив підходи до визнання, оцінювання та відображення лізингових операцій у фінансовій звітності. Водночас наявність відмінностей між вимогами бухгалтерського та податкового законодавства зумовлює виникнення додаткових облікових процедур і податкових ризиків для підприємств.

Проблеми обліку та оподаткування лізингових операцій досліджували такі вітчизняні науковці, як С. М. Кафка, Ю. В. Никитченко, І. Й. Плікус, А. В. Гордєєва, Н. О. Тесля, С. В. Брік, О. О. Фальченко та інші. У наукових працях розглянуто економічну сутність лізингу, особливості його нормативного регулювання, методичку бухгалтерського обліку та податкові аспекти здійснення лізингових операцій. Незважаючи на значну кількість досліджень, окремі питання гармонізації бухгалтерського і податкового обліку, удосконалення контрольних процедур та мінімізації податкових ризиків залишаються недостатньо вирішеними.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку, контролю та оподаткування лізингових операцій на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів бухгалтерського обліку, контролю й оподаткування лізингових операцій.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад і практичних аспектів обліку лізингових операцій, оцінка особливостей їх оподаткування та розробка

напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління лізинговими операціями.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити економічну сутність лізингових операцій як об'єкта обліку та оподаткування;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання лізингових операцій;
- дослідити порядок визнання та оцінювання лізингових операцій у бухгалтерському обліку;
- надати організаційно-економічну характеристику ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»;
- оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства;
- дослідити організацію бухгалтерського обліку, контролю та оподаткування лізингових операцій;
- визначити проблемні аспекти обліку та оподаткування лізингових операцій;
- розробити пропозиції щодо удосконалення обліку, контролю та оподаткування лізингових операцій на підприємстві.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти України, міжнародні стандарти фінансової звітності, наукові праці вітчизняних учених, фінансова звітність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», матеріали офіційних інформаційних ресурсів та внутрішні документи підприємства.

У процесі дослідження використано методи аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, групування, табличний та графічний методи, а також методи економічного аналізу фінансової звітності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності організації обліку, контролю та оподаткування лізингових операцій на підприємствах реального сектору економіки.

1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1 Теоретичні підходи до трактування лізингових операцій як об'єкта обліку та оподаткування

Лізинг є одним із найбільш поширених інструментів фінансування оновлення та модернізації матеріально-технічної бази підприємств. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів він забезпечує можливість використання необхідних активів без значних одноразових капіталовкладень. Саме тому лізинг поєднує ознаки інвестиційної, фінансової та господарської діяльності [1].

В умовах трансформації економічних відносин та обмеженості інвестиційних ресурсів особливого значення набувають альтернативні механізми фінансування оновлення матеріально-технічної бази підприємств. Одним із таких інструментів є лізинг, який поєднує ознаки інвестиційної, фінансової та підприємницької діяльності. Використання лізингових механізмів дозволяє суб'єктам господарювання залучати у виробничий процес сучасні основні засоби без необхідності одноразового вилучення значних обсягів власного капіталу [1].

Аналіз нормативно-правової бази свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення економічної сутності лізингу. Відповідно до Закону України «Про фінансовий лізинг» фінансовий лізинг розглядається як вид правовідносин, за якими лізингодавець передає лізингоодержувачу право володіння та користування об'єктом лізингу на визначений строк і за встановлену плату [1]. У цьому визначенні акцент зроблено насамперед на юридичному аспекті взаємовідносин між учасниками лізингової операції.

Податковий кодекс України трактує лізинг як господарську операцію, що передбачає передачу основних засобів у користування фізичним або юридичним особам на визначений строк та за відповідну винагороду [2]. На відміну від Закону України «Про фінансовий лізинг», податкове законодавство акцентує увагу на господарській природі операції та її впливі на порядок оподаткування учасників лізингових відносин.

У науковій літературі лізинг розглядається значно ширше.

Таблиця 1.1 Підходи до визначення поняття «лізинг» у нормативно-правових актах та наукових дослідженнях

Автор (джерело)	Визначення поняття «лізинг»	Основний акцент
Закон України «Про фінансовий лізинг»	Фінансовий лізинг є видом правовідносин, за якими лізингодавець передає лізингоодержувачу у користування об'єкт лізингу на визначений строк за встановлену плату	Правовий характер відносин
Податковий кодекс України	Господарська операція, що передбачає передачу основних засобів у користування фізичним або юридичним особам на визначений строк та за відповідну плату	Податковий аспект операції
НП(С)БО 14 «Оренда»	Пряме визначення терміна «лізинг» відсутнє; операції регулюються через категорію оренди	Обліковий підхід через орендні відносини
Кафка С.М.	Лізинг є особливим видом підприємницької діяльності, що передбачає передачу майна, спеціально придбаного для лізингоодержувача, у тимчасове користування з правом викупу	Інвестиційно-підприємницький характер
Асланян А.Г.	Лізинг є сучасним методом фінансування діяльності підприємств та оновлення основних засобів	Фінансовий інструмент
Никитченко Ю.В.	Лізинг є механізмом залучення інвестицій та оновлення матеріально-технічної бази підприємств	Інвестиційний характер
Брік С.В., Фальченко О.О.	Фінансовий лізинг виступає інструментом фінансування, який дозволяє використовувати активи без значних одноразових витрат	Джерело фінансування активів
Плікус І.Й., Гордєєва А.В., Тєсля Н.О.	Економічний зміст лізингу полягає у передачі права користування активом із одночасним виникненням фінансового зобов'язання	Концепція права користування активом

Джерело: складено автором на основі [1–8].

У науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення економічної природи лізингу. Частина дослідників розглядає його як різновид орендних відносин, інші – як специфічну форму інвестування або кредитування. Кафка С. М. визначає лізинг як особливий вид підприємницької діяльності, що передбачає передачу лізингодавцем майна, придбаного спеціально для лізингоодержувача, у тимчасове користування за відповідну плату та на визначений строк [4, с. 351]. На думку автора, ключовою особливістю лізингу є поєднання майнових і фінансових відносин між учасниками договору.

Ю. В. Никитченко зазначає, що лізинг є ефективним інвестиційним механізмом, який забезпечує оновлення основних засобів та стимулює розвиток підприємницької діяльності шляхом залучення додаткових фінансових ресурсів [5, с. 101]. Автор підкреслює, що економічний ефект лізингу полягає не лише у

передачі майна в користування, а й у забезпеченні процесу інвестування виробничої діяльності.

Перетяцько Ю. та Нагорний П. зазначають, що розвиток фінансового лізингу в Україні супроводжувався формуванням власного понятійного апарату, класифікації, методики обліку та системи документування лізингових операцій [6, с. 236]. Автори наголошують, що лізинг поступово трансформувався з окремого фінансового інструменту у самостійний об'єкт бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

У сучасних дослідженнях також простежується тенденція до розгляду лізингу через концепцію права користування активом. Зокрема, І. Й. Плікус, А. В. Гордеева та Н. О. Тесля зазначають, що відповідно до МСФЗ 16 усі договори лізингу фактично відображають передачу права контролю над використанням активу та виникнення фінансового зобов'язання орендаря [7, с. 111]. Такий підхід свідчить про поступовий перехід від традиційного розуміння лізингу як різновиду оренди до його трактування як специфічної форми фінансування активів.

Подібної позиції дотримуються С. В. Брік та О. О. Фальченко, які визначають фінансовий лізинг як інструмент фінансування, що дозволяє підприємствам використовувати необхідні активи без значних одноразових витрат та водночас забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства [8, с. 124]. Науковці наголошують, що економічна природа фінансового лізингу найбільш повно проявляється через його здатність поєднувати інвестиційні та кредитні механізми фінансування.

Проведений аналіз свідчить про відсутність єдиного підходу до трактування поняття «лізинг». Одні науковці розглядають його як форму фінансування інвестиційної діяльності, інші – як особливий вид підприємницької діяльності або різновид орендних відносин. Нормативно-правові акти акцентують увагу переважно на юридичному змісті відносин між учасниками лізингової угоди, тоді як сучасні міжнародні стандарти розглядають лізинг через концепцію права користування активом та виникнення відповідного фінансового зобов'язання.

На нашу думку, лізинг є комплексною господарською операцією інвестиційного характеру, яка поєднує елементи орендних, кредитних та

майнових відносин і передбачає передачу права користування активом на визначений строк за плату із можливістю або без можливості подальшого набуття права власності на такий актив. Перевагою такого визначення є те, що воно враховує одночасно економічний, правовий, обліковий та податковий аспекти лізингових відносин, що є важливим для цілей бухгалтерського обліку та оподаткування.

Оренда є однією з найпоширеніших форм майнових відносин у господарській діяльності підприємств. Відповідно до НП(С)БО 14 «Оренда», оренда являє собою угоду, за якою орендар набуває права користування необоротним активом протягом визначеного строку за плату [3]. Основною метою орендних відносин є забезпечення тимчасового використання майна без переходу права власності до орендаря.

Незважаючи на наявність спільних ознак, лізинг і оренда не є тотожними економічними категоріями. Спільною рисою обох операцій є передача майна у користування на визначений строк за відповідну винагороду. Водночас лізинг характеризується більш складною економічною природою та поєднує елементи орендних, інвестиційних і кредитних відносин [1; 5]. Якщо при оренді майно зазвичай вже належить орендодавцю, то у лізингових відносинах актив часто придбавається лізингодавцем спеціально для потреб лізингоодержувача [1]. Крім того, фінансовий лізинг передбачає можливість або обов'язковість подальшого переходу права власності на об'єкт лізингу після завершення договору. На нашу думку, ключова відмінність полягає в тому, що оренда спрямована на тимчасове користування активом, тоді як лізинг виконує функцію фінансування придбання та оновлення необоротних активів підприємства. Саме інвестиційна спрямованість визначає особливе місце лізингу в системі бухгалтерського обліку та оподаткування.

У науковій літературі питання співвідношення понять «оренда» та «лізинг» залишається дискусійним. Частина дослідників розглядає лізинг як різновид оренди, тоді як інші вважають його самостійною економічною категорією. Кафка С. М. зазначає, що лізинг і оренда мають спільні ознаки, проте відрізняються за економічною сутністю, складом учасників та характером майнових відносин [3, с. 60]. У зв'язку з цим доцільно здійснити їх порівняння.

Таблиця 1.2 Порівняльна характеристика оренди та лізингу

Критерій	Оренда	Лізинг
Економічна сутність	Передача майна у тимчасове користування	Передача майна у користування з елементами інвестування
Кількість учасників	Орендодавець і орендар	Лізингодавець, лізингодержувач, продавець майна
Джерело виникнення майна	Майно вже належить орендодавцю	Майно часто придбається спеціально для лізингодержувача
Право власності	Зберігається за орендодавцем	Зберігається за лізингодавцем до завершення договору
Мета операції	Тимчасове користування активом	Фінансування придбання та використання активу
Строк користування	Будь-який	Переважно довгостроковий
Викуп майна	Не є обов'язковим	Часто передбачається договором
Інвестиційний характер	Відсутній або незначний	Виражений
Рівень ризиків	Нижчий	Вищий через довгостроковість відносин
Нормативне регулювання	Цивільний кодекс України, НП(С)БО 14	Закон України «Про фінансовий лізинг», НП(С)БО 14, МСФЗ 16

Джерело: складено автором на основі [1–6].

Проведене порівняння свідчить, що лізинг має значно ширший економічний зміст порівняно з орендою. Якщо оренда спрямована переважно на забезпечення тимчасового користування активом, то лізинг поєднує елементи оренди, інвестування та кредитування. Саме тому лізингові операції мають більш складний механізм правового регулювання, облікового відображення та оподаткування.

На нашу думку, ототожнювати поняття «оренда» та «лізинг» недоцільно. Лізинг слід розглядати як самостійну форму фінансування інвестиційної діяльності, що забезпечує підприємствам можливість модернізації основних засобів без значного відволікання власного капіталу.

Економічна сутність лізингу проявляється через його характерні ознаки. Аналіз нормативних документів та наукових праць дозволяє виокремити такі основні ознаки лізингових операцій:

- наявність об'єкта лізингу, який передається у користування на визначений строк;
- платний характер користування майном;
- інвестиційна спрямованість операції;
- участь щонайменше двох суб'єктів лізингових відносин;
- збереження права власності за лізингодавцем протягом дії договору;
- можливість переходу права власності після завершення строку договору;
- довгостроковий характер більшості лізингових операцій;

- наявність системи періодичних лізингових платежів [1; 5; 6].

Вважаємо, що саме інвестиційна спрямованість є ключовою ознакою, яка відрізняє лізинг від інших форм тимчасового користування майном. На відміну від класичної оренди, лізинг орієнтований на відтворення та оновлення виробничого потенціалу підприємства.

Важливе значення для розкриття економічної сутності лізингу має дослідження його функцій. У науковій літературі найбільш поширеним є підхід, відповідно до якого лізинг виконує інвестиційну, фінансову, виробничу, збутову та інноваційну функції [5; 6].(див.рис.1.1)

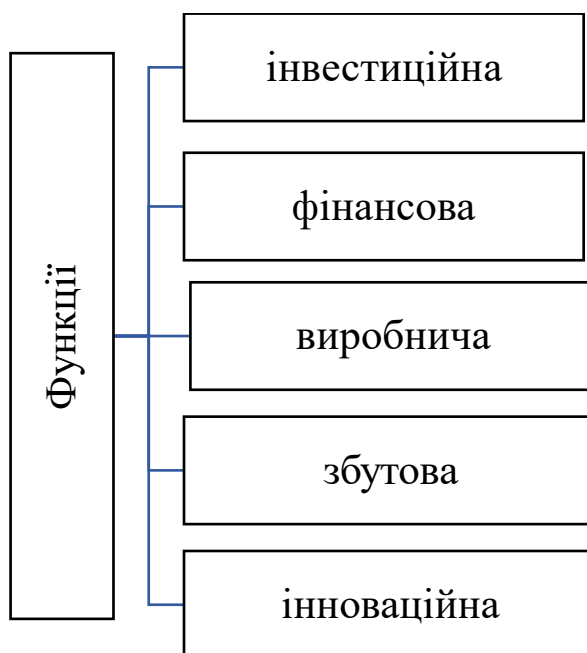

Рисунок 1.1. Основні функції лізингу в господарському процесі.

Інвестиційна функція полягає у забезпеченні підприємств довгостроковими ресурсами для придбання та використання основних засобів. Саме через лізинг суб'єкти господарювання отримують можливість модернізувати виробництво без значних одноразових капіталовкладень.

Фінансова функція проявляється у можливості залучення майна без використання традиційних банківських кредитів. У цьому випадку лізинг виступає альтернативним джерелом фінансування господарської діяльності.

Виробнича функція забезпечує безперервність виробничого процесу шляхом оперативного оновлення обладнання, транспортних засобів та інших необоротних активів.

Збутова функція сприяє розширенню ринків реалізації продукції виробниками обладнання та техніки. Завдяки лізингу виробники отримують додатковий механізм просування власної продукції на ринку.

Інноваційна функція полягає у прискоренні впровадження сучасних технологій та підвищенні конкурентоспроможності підприємств шляхом використання новітніх основних засобів.

На нашу думку, в сучасних умовах найбільш вагомими є інвестиційна та фінансова функції лізингу. Саме вони визначають його роль як інструменту залучення капіталу та розвитку виробничого потенціалу підприємств. У свою чергу, виробнича та інноваційна функції є похідними від інвестиційної складової лізингових відносин.

Таким чином, лізинг слід розглядати не лише як форму передачі майна у користування, а як комплексний механізм фінансування господарської діяльності, який забезпечує оновлення ОС, залучення інвестицій та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Розвиток лізингових відносин зумовив формування різних видів лізингу, які відрізняються за економічним змістом, умовами передачі активів, розподілом ризиків та порядком облікового відображення. Класифікація лізингових операцій має важливе значення для цілей бухгалтерського обліку, оподаткування та управління фінансовими ресурсами підприємства. Від правильного визначення виду лізингу залежить порядок відображення активів, зобов'язань, доходів, витрат та податкових наслідків господарської операції [1; 2].

У науковій літературі та нормативно-правових документах лізинг класифікують за різними ознаками: за складом учасників, строком користування майном, рівнем окупності об'єкта, характером фінансування, територією здійснення операції та ступенем переходу ризиків і вигід від володіння активом [1; 4].

Таблиця 1.3 Класифікація лізингу за основними ознаками

Ознака класифікації	Види лізингу
За характером лізингових відносин	фінансовий, операційний
За складом учасників	прямий, непрямий

За територією здійснення	внутрішній, міжнародний
За обсягом обслуговування	чистий, повний, частковий
За строком використання майна	короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий
За формою фінансування	строковий, револьверний
За об'єктом лізингу	лізинг рухомого та нерухомого майна

Джерело: складено автором на основі [1; 4; 5].

Серед наведених видів найбільше значення для бухгалтерського обліку та оподаткування мають фінансовий та операційний лізинг, оскільки саме їх розмежування визначає порядок відображення лізингових операцій у фінансовій звітності [3].

Відповідно до Податкового кодексу України фінансовим лізингом вважається господарська операція, за якою лізингоодержувачу передаються всі або переважна частина ризиків і вигід, пов'язаних із правом користування та володіння активом [2]. Економічна сутність фінансового лізингу полягає у довгостроковому фінансуванні придбання необоротних активів із поступовою компенсацією їх вартості через систему лізингових платежів.

На думку С. М. Кафки, фінансовий лізинг найбільш наближений до кредитної операції, оскільки передбачає фактичне фінансування придбання майна з подальшим його використанням у господарській діяльності підприємства [4, с. 354]. У більшості випадків після завершення строку договору право власності на об'єкт переходить до лізингоодержувача. Переваги та недоліки фінансового лізингу наведені на рис.1.2

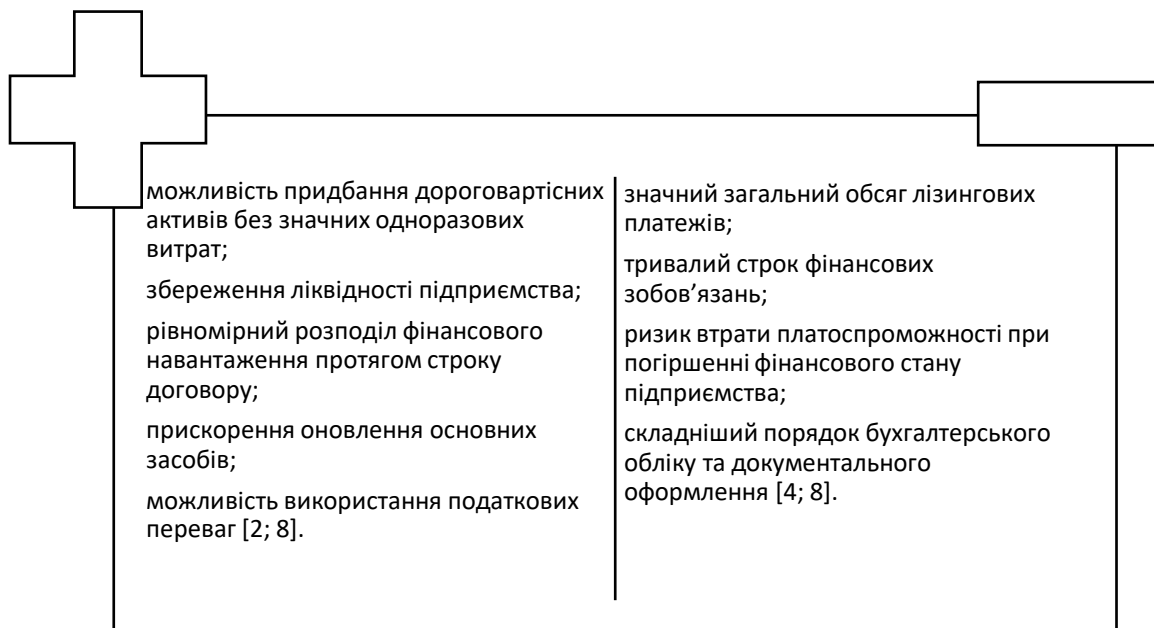

Рисунок 1.2 Переваги та недоліки фінансового лізингу

Джерело: складено автором на основі [2; 4; 8].

На нашу думку, фінансовий лізинг є найбільш доцільним для підприємств, які потребують довгострокового використання виробничого обладнання та мають стабільні грошові потоки для виконання договірних зобов'язань.

Операційний лізинг передбачає передачу активу у користування без передачі більшості ризиків і вигід, пов'язаних із правом власності на майно [2]. Після завершення строку договору об'єкт, як правило, повертається лізингодавцю, який зберігає право власності протягом усього періоду використання активу.

У роботах І. Й. Плікус, А. В. Гордєєвої та Н. О. Теслі зазначається, що економічний зміст операційного лізингу найбільш наближений до традиційної оренди, оскільки основною метою є тимчасове користування активом без його подальшого викупу [7, с. 112].

У наукових дослідженнях операційний лізинг розглядається як ефективний інструмент забезпечення підприємств основними засобами без необхідності їх придбання у власність. Його застосування особливо доцільне для використання високотехнологічного обладнання, транспортних засобів та іншого майна, яке швидко морально старіє. За таких умов підприємство отримує можливість своєчасно оновлювати технічну базу та зменшувати ризики, пов'язані зі

знеціненням активів. Крім того, операційний лізинг сприяє підвищенню гнучкості управління ресурсами та оптимізації витрат на утримання необоротних активів.

На рис.1.3 наведені основні переваги та недоліки операційного лізингу

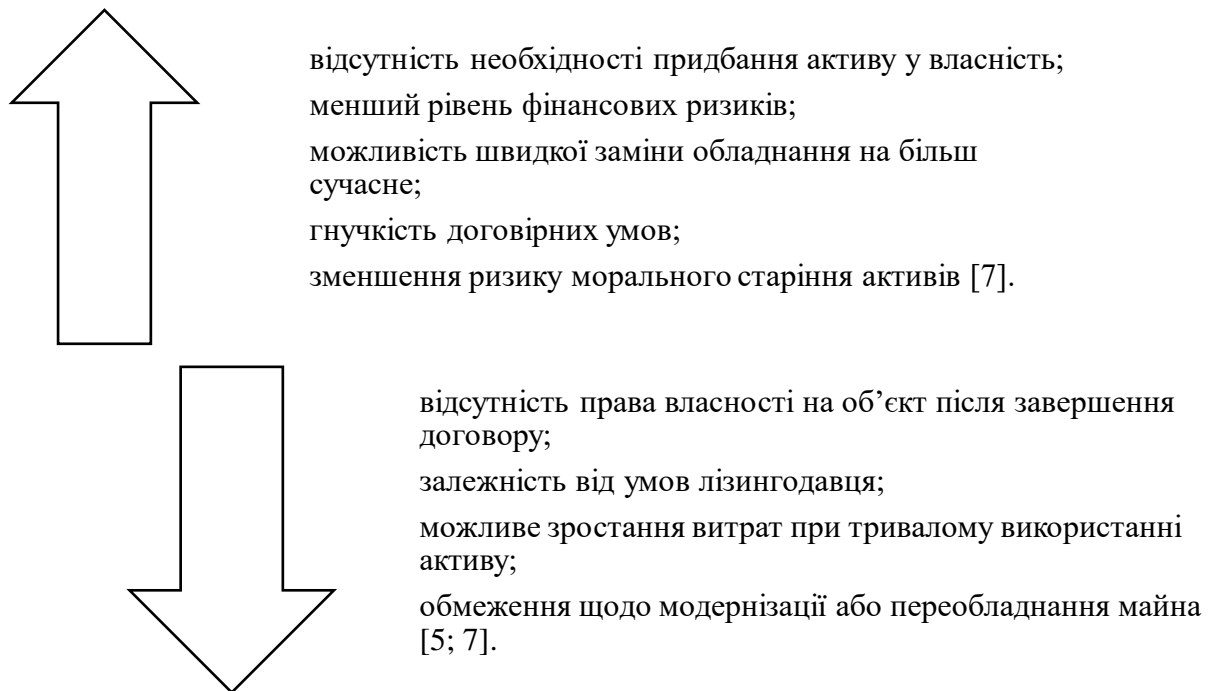

Рисунок 1.3 Переваги та недоліки операційного лізингу

Джерело: складено автором на основі [5; 7].

На нашу думку, операційний лізинг є ефективним інструментом для підприємств, які використовують техніку або обладнання з високими темпами морального старіння. Операційний лізинг є формою майнових відносин, за якої лізингодавець передає лізингоодержувачу право користування активом на визначений строк без передачі основних ризиків і вигід, пов'язаних із правом власності на об'єкт. Після завершення строку договору майно, як правило, повертається власнику та може бути повторно передане в користування іншим суб'єктам господарювання. Такий вид лізингу найбільш наближений до традиційної оренди, проте має ширші можливості щодо фінансування використання активів та управління майновими ресурсами підприємства [1]. Саме тому операційний лізинг є важливим інструментом підтримання конкурентоспроможності підприємств в умовах швидких технологічних змін та економічної невизначеності.

Проведемо порівняльний аналіз критеріїв операційного та фінансового лізингу.

Таблиця 1.4 Порівняльна характеристика фінансового та операційного лізингу

Критерій	Фінансовий лізинг	Операційний лізинг
Передача ризиків і вигід	Передаються переважно лізингоодержувачу	Залишаються у лізингодавця
Строк договору	Довгостроковий	Переважно коротко- або середньостроковий
Право власності після завершення договору	Часто переходить до лізингоодержувача	Не переходить
Економічна сутність	Форма інвестування та фінансування	Форма тимчасового користування майном
Рівень фінансових зобов'язань	Високий	Нижчий
Ризик морального старіння	Переважно несе лізингоодержувач	Переважно несе лізингодавець
Подібність до інших операцій	Наближений до кредитування	Наближений до оренди

Джерело: складено автором на основі [2; 4; 7; 8].

Проведене порівняння свідчить, що фінансовий та операційний лізинг мають різне економічне призначення та облікові наслідки. Фінансовий лізинг орієнтований на довгострокове фінансування придбання активів і характеризується передачею більшості ризиків та вигід лізингоодержувачу. Натомість операційний лізинг забезпечує тимчасове користування майном без переходу права власності та з меншим рівнем фінансових ризиків. На нашу думку, вибір виду лізингу повинен ґрунтуватися на потребах підприємства, строках використання активу, фінансових можливостях та стратегічних цілях його розвитку.

Отже, класифікація лізингу має важливе значення для формування облікової політики підприємства та визначення податкових наслідків господарських операцій. Проведений аналіз свідчить, що фінансовий лізинг орієнтований на інвестування та поступове набуття права власності на актив, тоді як операційний лізинг забезпечує тимчасове користування майном без його придбання. Вважаємо, що вибір виду лізингу повинен здійснюватися з урахуванням фінансового стану підприємства, строку використання активу, рівня ризику та стратегічних цілей розвитку суб'єкта господарювання.

1.2. Нормативно-правове регулювання, визнання та оцінювання лізингових операцій у бухгалтерському обліку і податковій практиці

Ефективна організація обліку та оподаткування лізингових операцій неможлива без належного нормативно-правового забезпечення. Особливістю лізингових відносин є їх комплексний характер, оскільки вони поєднують майнові, фінансові, інвестиційні та податкові аспекти. У зв'язку з цим порядок здійснення лізингових операцій регламентується низкою нормативно-правових актів різного рівня, які визначають правові засади укладення договорів лізингу, особливості бухгалтерського обліку та порядок оподаткування таких операцій [1].

Таблиця 1.5 Нормативно-правове регулювання лізингових операцій в Україні

Нормативний документ	Основні положення щодо лізингових операцій	Значення для обліку та оподаткування
Закон України «Про фінансовий лізинг»	Визначає поняття фінансового лізингу, права та обов'язки сторін договору	Формує правову основу лізингових відносин
Цивільний кодекс України	Регулює договірні відносини між учасниками лізингу	Визначає порядок укладення та виконання договорів
Податковий кодекс України	Встановлює правила оподаткування лізингових операцій	Регулює ПДВ, податок на прибуток та податкові різниці
НП(С)БО 14 «Оренда»	Визначає порядок обліку фінансового та операційного лізингу	Регулює визнання, оцінку та відображення лізингових операцій у бухгалтерському обліку
МСФЗ 16 «Оренда»	Базується на концепції права користування активом	Визначає міжнародні підходи до обліку лізингу та розкриття інформації у звітності

Джерело: складено автором на основі [1–3;9-11].

Базовим нормативним документом, який регулює лізингові відносини в Україні, є Закон України «Про фінансовий лізинг» [1]. У цьому Законі визначено економіко-правову сутність фінансового лізингу, права та обов'язки сторін договору, порядок укладення, зміни та припинення лізингових договорів. Важливим положенням Закону є визначення фінансового лізингу як окремого виду господарсько-правових відносин, що передбачають передачу об'єкта лізингу у володіння та користування лізингоодержувачу на визначений строк і за встановлену плату [1]. На нашу думку, саме цей нормативний акт формує правову основу для здійснення всіх видів лізингових операцій в Україні.

Загальні правові засади здійснення лізингових операцій також визначаються Цивільним кодексом України [10]. Кодекс регламентує порядок

укладення договорів лізингу, визначає істотні умови договору, права та обов'язки сторін, а також механізми захисту їх майнових інтересів. При цьому лізинг розглядається як окремий вид цивільно-правових відносин, який має певні особливості порівняно з класичною орендою [10].

В Україні нормативно-правова база розглядає лізинг як одну з форм інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання [2;10]. Норми Кодексу визначають економічні засади здійснення лізингової діяльності, порядок використання майна у господарському обороті та особливості взаємодії учасників лізингових відносин. Нормативно-правові аспекти акцентує увагу на підприємницькому характері лізингових операцій та їх ролі у відтворенні виробничого потенціалу підприємств [2;10].

Важливе місце у системі нормативного регулювання займає Податковий кодекс України [2]. Для цілей оподаткування Кодекс встановлює критерії розмежування фінансового та операційного лізингу, порядок оподаткування податком на додану вартість, особливості формування податкових різниць та правила податкового обліку лізингових платежів [2]. Саме податкове законодавство визначає фінансові наслідки здійснення лізингових операцій для кожного учасника договору.

Методологічні засади бухгалтерського обліку лізингових операцій в Україні визначаються НП(С)БО 14 «Оренда» [3]. Незважаючи на те, що стандарт використовує термін «оренда», його положення поширюються також на операції фінансового та операційного лізингу. Стандарт встановлює критерії класифікації лізингових операцій, порядок визнання активів і зобов'язань, методику нарахування амортизації та особливості відображення лізингових платежів у бухгалтерському обліку [3]. Вважаємо, що перевагою НП(С)БО 14 є його практична адаптованість до умов функціонування українських підприємств. Водночас окремі положення потребують подальшої гармонізації з міжнародними стандартами.

Для підприємств, які складають фінансову звітність за міжнародними стандартами, ключове значення має МСФЗ 16 «Оренда» [9]. На відміну від НП(С)БО 14, міжнародний стандарт базується на концепції права користування активом. Відповідно до цього підходу лізингоодержувач визнає у балансі право

користування активом та відповідне зобов'язання за договором лізингу [9]. Така модель забезпечує більш повне відображення економічного змісту лізингових операцій та підвищує достовірність фінансової звітності.

Проведений аналіз свідчить, що нормативне регулювання лізингових операцій в Україні має багаторівневий характер та охоплює правові, облікові й податкові аспекти діяльності суб'єктів господарювання. При цьому національна система регулювання поступово адаптується до міжнародних підходів обліку та звітності. На нашу думку, подальша гармонізація НП(С)БО 14 з вимогами МСФЗ 16 сприятиме підвищенню якості облікової інформації, прозорості фінансової звітності та інвестиційної привабливості українських підприємств.

Особливістю лізингових операцій є одночасне виникнення майнових та фінансових відносин між сторонами договору. Тому для цілей бухгалтерського обліку важливим є визначення моменту визнання активів, зобов'язань та інших об'єктів обліку. Порядок такого визнання регламентується НП(С)БО 14 «Оренда» та МСФЗ 16 «Оренда» [3; 9].

Таблиця 1.6 Порівняння критеріїв визнання лізингових операцій за НП(С)БО 14 «Оренда» та МСФЗ 16 «Оренда»

Критерій	НП(С)БО 14 «Оренда»	МСФЗ 16 «Оренда»
1	2	3
Основний підхід	Передача ризиків і вигід від використання активу	Передача права контролю над використанням активу
Об'єкт визнання лізингоодержувача	Об'єкт фінансового лізингу	Право користування активом
Визнання зобов'язання	За фінансовим лізингом	За всіма договорами лізингу, крім винятків
Критерій класифікації	Фінансовий або операційний лізинг	Єдина модель для орендаря
Первісна оцінка активу	Справедлива або теперішня вартість платежів	Теперішня вартість майбутніх платежів
Первісна оцінка зобов'язання	За сумою мінімальних лізингових платежів	За дисконтованою вартістю майбутніх платежів

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
Визнання операційного лізингу	Актив не визнається на балансі орендаря	Право користування визнається на балансі
Відображення у звітності	Частина операцій може залишатися поза балансом	Максимальне відображення зобов'язань у балансі
Рівень професійного судження бухгалтера	Помірний	Високий

Ступінь наближення до економічної сутності операції	Частковий	Високий
---	-----------	---------

Джерело: складено автором на основі НП(С)БО 14 «Оренда» [3], МСФЗ 16 «Оренда» [9] та дослідження Ю. В. Никитченка[5]

Відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності актив визнається у бухгалтерському обліку за умови, що підприємство контролює ресурс, отриманий у результаті минулих подій, та очікує від його використання майбутні економічні вигоди [9]. У лізингових відносинах таким ресурсом виступає об'єкт лізингу або право користування ним.

Зобов'язання визнається тоді, коли підприємство має теперішній обов'язок, що виник унаслідок минулих подій, а його погашення призведе до вибуття ресурсів, які містять економічні вигоди [9]. У випадку лізингу таким обов'язком є здійснення майбутніх лізингових платежів.

На відміну від традиційного підходу, МСФЗ 16 базується на концепції права користування активом. Це означає, що лізингоодержувач визнає не сам актив, а право користування ним та відповідне лізингове зобов'язання [9]. Такий підхід забезпечує більш повне відображення економічної сутності операції.

Момент виникнення лізингової операції пов'язаний із передачею лізингоодержувачу права контролю над використанням об'єкта лізингу. Саме з цього моменту виникають підстави для визнання активу та відповідного зобов'язання у бухгалтерському обліку [3; 9].

На думку Ю. В. Никитченка, у міжнародній практиці ключовим критерієм класифікації лізингової операції є передача ризиків і вигід, пов'язаних із використанням активу. Саме цей підхід став основою сучасних стандартів бухгалтерського обліку лізингових операцій [5,с.101]. Автор зазначає, що американська модель розвитку лізингу значною мірою вплинула на формування міжнародних підходів до обліку та звітності щодо лізингових операцій [5,с.102].

Дослідження Ю. В. Никитченка також показало, що в США саме розвиток фінансового лізингу став одним із ключових механізмів інвестування в оновлення основних засобів підприємств. Такий підхід сприяв формуванню сучасних критеріїв визнання активів і зобов'язань, які згодом були імплементовані в міжнародні стандарти фінансової звітності [5,с.103].

На нашу думку, концепція права користування активом найбільш повно відображає економічну сутність лізингових операцій, оскільки дозволяє показати реальний рівень залучених ресурсів та фінансових зобов'язань підприємства.

Таким чином, проведене порівняння свідчить, що НП(С)БО 14 та МСФЗ 16 ґрунтуються на різних концептуальних підходах до обліку лізингових операцій. Національний стандарт орієнтується переважно на передачу ризиків і вигід, тоді як міжнародний стандарт базується на концепції права користування активом. У результаті МСФЗ 16 забезпечує більш повне відображення активів і зобов'язань у фінансовій звітності. На нашу думку, подальша гармонізація НП(С)БО 14 із положеннями МСФЗ 16 сприятиме підвищенню прозорості фінансової звітності та покращенню якості інформації для інвесторів, кредиторів і інших користувачів фінансової звітності.

Оцінювання лізингових операцій є важливим елементом методики бухгалтерського обліку. Від правильності оцінки залежить достовірність фінансової звітності та обґрунтованість управлінських рішень. Лізингові операції підлягають оцінюванню на етапах первісного визнання, подальшого обліку, переоцінки, модернізації та припинення договору.

Згідно з НП(С)БО 14 «Оренда» та МСФЗ 16 «Оренда», оцінювання лізингових операцій здійснюється на основі принципу превалювання економічної сутності над юридичною формою. У сучасній міжнародній практиці лізинг розглядається як спосіб отримання права користування активом із одночасним виникненням фінансового зобов'язання [7, с.111]. Лізингові операції підлягають оцінюванню на етапах первісного визнання, подальшого обліку, переоцінки, модернізації та припинення договору.

Таблиця 1.7 Оцінювання лізингових операцій на різних етапах облікового процесу

Етап	Лізингоодержувач	Лізингодавець
Первісне визнання	Визнання права користування активом та лізингового зобов'язання за теперішньою вартістю майбутніх платежів	Визнання дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом

Подальша оцінка активу	Нарахування амортизації права користування активом	Визнання фінансового доходу
Подальша оцінка зобов'язань	Нарахування відсотків за методом ефективної ставки відсотка	Зменшення дебіторської заборгованості на суму отриманих платежів
Поліпшення об'єкта	Капіталізація витрат за умови збільшення майбутніх економічних вигід	Не впливає на оцінку до моменту повернення об'єкта
Переоцінка	За необхідності відповідно до облікової політики	Не застосовується
Припинення договору	Списання активу та зобов'язання, визначення фінансового результату	Визнання повернення активу або переходу права власності
Викуп об'єкта	Переведення до складу власних основних засобів	Припинення лізингових правовідносин

Джерело Складено автором на основі НП(С)БО 14, МСФЗ 16 та результатів досліджень Плікус І.Й., Гордєєвої А.В., Теслі Н.О.

Відповідно до МСФЗ 16 «Оренда» лізингоодержувач визнає актив у формі права користування та лізингове зобов'язання на дату початку договору [9]. Первісна оцінка здійснюється за теперішньою вартістю майбутніх лізингових платежів. Такий підхід забезпечує відображення економічної сутності операції та дозволяє врахувати фактор часу при визначенні вартості зобов'язань.

Плікус І. Й., Гордєєва А. В. та Тесля Н. О. зазначають, що МСФЗ 16 розглядає практично всі договори оренди як форму фінансування використання активу. Автори підкреслюють, що орендар повинен визнавати право користування активом та відповідне фінансове зобов'язання незалежно від форми договору [7,с.111]. На думку дослідників, такий підхід підвищує прозорість фінансової звітності та забезпечує повніше відображення зобов'язань підприємства [7,с.112].

Особливе значення має оцінювання витрат на модернізацію та поліпшення об'єкта лізингу. Брік С. В. та Фальченко О. О. зазначають, що витрати на поліпшення підлягають капіталізації за умови збільшення майбутніх економічних вигід від використання активу [8,с.124]. Якщо здійснені роботи сприяють підвищенню продуктивності або продовженню строку корисного використання об'єкта, такі витрати збільшують його балансову вартість.

На завершальному етапі дії договору здійснюється оцінка залишкової вартості об'єкта, суми непогашених зобов'язань та фінансового результату від

завершення лізингової операції. У разі переходу права власності об'єкт переводиться до складу власних необоротних активів підприємства.

Подальша оцінка об'єкта лізингу передбачає нарахування амортизації права користування активом та визнання фінансових витрат за лізинговими зобов'язаннями. При цьому сума кожного лізингового платежу розподіляється між погашенням основної заборгованості та витратами на фінансування. Такий механізм дозволяє об'єктивно відобразити вартість залученого капіталу протягом строку дії договору.

Зарубіжний досвід свідчить про важливу роль лізингу у фінансуванні інвестиційної діяльності. За даними дослідження Плікус І. Й. та співавторів, обсяг лізингових операцій у США перевищував 100 млрд доларів США на рік, а в Китаї становив понад 206 млрд доларів США [7,с.111]. У Німеччині та Великій Британії лізинг активно використовується для оновлення виробничого обладнання, транспортних засобів та енергетичних установок. У Японії через лізингові механізми фінансується придбання роботизованих комплексів, автоматизованих виробничих систем та високотехнологічного обладнання.

Особливого поширення лізинг набув у світовій авіаційній галузі. Значна частина літаків компаній Lufthansa, Air France та Turkish Airlines експлуатується на умовах фінансового або операційного лізингу. Аналогічна практика спостерігається в аграрному секторі Канади, США та Франції, де через лізинг фінансується придбання сільськогосподарської техніки та сучасних технологічних комплексів.

На нашу думку, оцінювання лізингових операцій повинно базуватися на поєднанні облікового та ризик-орієнтованого підходів. При визначенні вартості активів і зобов'язань доцільно враховувати ризик морального старіння активу, кредитоспроможність сторін договору та очікувані економічні вигоди від використання об'єкта лізингу. Такий підхід сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності та якості управління ресурсами підприємства.

Податковий облік лізингових операцій є важливою складовою системи обліково-аналітичного забезпечення діяльності підприємства. Особливості оподаткування залежать від виду лізингу, статусу учасників договору та

характеру господарської операції. Основні правила податкового обліку лізингових операцій визначаються Податковим кодексом України [2]. Для цілей оподаткування Податковий кодекс розмежує фінансовий та операційний лізинг. Такий поділ має важливе значення для визначення порядку обліку активів, формування податкових зобов'язань та нарахування амортизації [4]. Водночас критерії класифікації лізингових операцій у податковому обліку загалом узгоджуються з підходами бухгалтерського обліку.

Особливу увагу в податковому обліку приділено податку на додану вартість. Відповідно до Податкового кодексу України передача об'єкта у фінансовий лізинг прирівнюється до постачання товарів [2]. Податкові зобов'язання з ПДВ у лізингодавця виникають на дату фактичної передачі об'єкта лізингу лізингоодержувачу. Базою оподаткування є договірна вартість об'єкта лізингу, визначена сторонами договору [2].

У свою чергу, лізингоодержувач за наявності належним чином оформленої податкової накладної отримує право на формування податкового кредиту. Це дозволяє зменшити суму податкових зобов'язань з ПДВ у відповідному звітному періоді. Таким чином, фінансовий лізинг має податкові наслідки, аналогічні операціям купівлі-продажу необоротних активів.

На відміну від фінансового лізингу, при операційному лізингу об'єкт не вважається поставленим товаром. У цьому випадку ПДВ нараховується на суму кожного лізингового платежу в момент його виникнення відповідно до умов договору [2]. Такий підхід наближає оподаткування операційного лізингу до загального порядку оподаткування послуг.

Важливим елементом податкового обліку є порядок нарахування амортизації. За договором фінансового лізингу об'єкт визнається активом лізингоодержувача, який здійснює його амортизацію відповідно до вимог бухгалтерського та податкового законодавства [2]. Витрати у вигляді амортизації враховуються при визначенні фінансового результату підприємства. У разі операційного лізингу право нарахування амортизації зберігається за лізингодавцем як власником майна.

Податковий облік лізингових операцій також пов'язаний із визначенням об'єкта оподаткування податком на прибуток. Для підприємств, які застосовують податкові різниці, важливе значення мають положення щодо коригування фінансового результату на суми амортизаційних різниць відповідно до вимог Податкового кодексу України [2]. У зв'язку з цим правильна класифікація лізингової операції впливає не лише на бухгалтерський облік, а й на порядок розрахунку податку на прибуток.

Таблиця 1.8 Податкові наслідки фінансового та операційного лізингу

Критерій	Фінансовий лізинг	Операційний лізинг
Податкова сутність операції	Прирівнюється до постачання товару	Прирівнюється до надання послуги
ПДВ	Нараховується при передачі об'єкта	Нараховується на кожний лізинговий платіж
Податковий кредит	Виникає при отриманні податкової накладної	Виникає за кожним платежем
Амортизація об'єкта	Нараховує лізингоодержувач	Нараховує лізингодавець
Вплив на податок на прибуток	Формуються амортизаційні різниці	Витрати визнаються у складі орендних платежів
Перехід права власності	Можливий або передбачений договором	Не передбачається

Джерело: складено автором на основі Податкового кодексу України [2], НП(С)БО 14 «Оренда» [3] та дослідження Ю. В. Никитченка [5].

Проведений аналіз свідчить, що порядок податкового обліку фінансового та операційного лізингу суттєво відрізняється. Фінансовий лізинг за податковими наслідками наближений до операцій придбання необоротних активів, тоді як операційний лізинг має ознаки надання послуг. Найбільші відмінності стосуються порядку нарахування ПДВ, амортизації та формування фінансового результату. Отже, правильна класифікація лізингових операцій є необхідною умовою достовірного ведення бухгалтерського обліку, коректного визначення податкових зобов'язань та мінімізації податкових ризиків підприємства.

Дослідження міжнародного досвіду свідчить, що в більшості розвинених країн лізинг використовується як інструмент стимулювання інвестиційної активності. Як зазначає Ю. В. Никитченко, у США податкові механізми лізингу тривалий час сприяли прискореному оновленню основних засобів та активному залученню інвестицій у виробничий сектор [5, с. 102]. Податкові стимули

дозволяли підприємствам скорочувати витрати на придбання обладнання та підвищувати ефективність використання капіталу. На нашу думку, податковий облік лізингових операцій повинен забезпечувати узгодженість між економічною сутністю операції та її податковими наслідками. Особливого значення набуває гармонізація бухгалтерського і податкового обліку, що сприятиме зменшенню адміністративного навантаження на підприємства та підвищенню достовірності фінансової звітності. Доцільним є подальше вдосконалення механізму оподаткування лізингових операцій шляхом адаптації окремих положень національного законодавства до міжнародної практики регулювання лізингової діяльності.

2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПАТ АМКР

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства та оцінка його фінансово-господарської діяльності

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є одним із найбільших підприємств гірничо-металургійного комплексу України та провідним виробником металопродукції повного циклу. Підприємство входить до складу міжнародної групи ArcelorMittal, що забезпечує йому доступ до сучасних технологій

виробництва, міжнародних стандартів корпоративного управління та глобальних ринків збуту продукції.

Сучасний етап розвитку підприємства ґрунтується на багаторічному виробничому досвіді та послідовній модернізації виробничих потужностей. Історія комбінату бере початок у 1934 році, коли було введено в експлуатацію першу доменну піч металургійного заводу «Криворіжсталь». Важливим етапом розвитку стало входження підприємства у 2005 році до складу міжнародної металургійної корпорації Mittal Steel, що згодом об'єдналася з Arcelor. Інтеграція до міжнародного бізнес-середовища сприяла впровадженню сучасних управлінських підходів, оновленню виробничої бази та підвищенню конкурентоспроможності підприємства на світовому ринку.

Основною сферою діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є виробництво чавуну, сталі та широкого асортименту прокатної продукції. Особливістю підприємства є наявність завершеного металургійного циклу, який охоплює всі стадії виробництва — від видобутку залізорудної сировини до випуску готової продукції. До виробничої структури входять гірничий, коксохімічний, доменний, сталеплавильний та прокатний комплекси, діяльність яких забезпечує безперервність технологічного процесу та належний рівень контролю якості продукції.

Вироблена продукція використовується підприємствами будівельної галузі, машинобудування, транспортної інфраструктури та інших секторів економіки. Значна частина металопродукції експортується до країн Європи, Близького Сходу та інших регіонів світу, що забезпечує підприємству стабільні валютні надходження та сприяє зміцненню його ринкових позицій.

Враховуючи значні масштаби діяльності, високу вартість виробничого обладнання та потребу у постійному технічному переоснащенні, особливої актуальності набуває залучення інвестиційних ресурсів для оновлення основних засобів. За таких умов лізингові операції виступають важливим інструментом фінансування модернізації виробництва, що дозволяє підприємству підтримувати належний технічний рівень виробничих потужностей та забезпечувати ефективність господарської діяльності.

Організаційна структура управління ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» побудована за функціональним принципом та забезпечує ефективну координацію виробничих, фінансових, облікових і управлінських процесів. Особливе місце в системі управління займає адміністрація з фінансів, яка забезпечує формування фінансової політики підприємства, контроль руху коштів та організацію бухгалтерського обліку.

Керівництво фінансовим напрямом здійснює фінансовий директор, якому підпорядковуються управління казначейства, управління бухгалтерського обліку та фінансової звітності, управління контролінгу та управління оподаткування. Така структура забезпечує чіткий розподіл функцій між окремими підрозділами та сприяє підвищенню ефективності фінансового менеджменту.

Управління казначейства відповідає за оперативне управління грошовими потоками підприємства. До його складу входять відділ дебіторської заборгованості, відділ страхування та відділ банківських операцій. Основним завданням цього управління є забезпечення своєчасного проведення розрахунків, контроль платоспроможності та підтримання фінансової стабільності підприємства.

Управління контролінгу виконує функції бюджетування, фінансового планування та контролю використання ресурсів. Працівники підрозділу розробляють бізнес-плани, формують бюджети структурних підрозділів та здійснюють моніторинг виконання фінансових показників. Це дозволяє забезпечити раціональне використання фінансових ресурсів та своєчасно виявляти відхилення від запланованих результатів.

Важливу роль у системі управління відіграє управління бухгалтерського обліку та фінансової звітності. До його складу входять відділ обліку операцій головної книги, відділ обліку основних фондів та капітальних інвестицій, відділ обліку запасів і витрат виробництва, відділ обліку кредиторської заборгованості, відділ обліку заробітної плати та відділ звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності. Така структура дозволяє забезпечити повне та достовірне відображення господарських операцій підприємства.

Управління оподаткування здійснює розрахунок податкових зобов'язань, контроль правильності нарахування податків та забезпечує виконання вимог податкового законодавства. Робота цього підрозділу має важливе значення для мінімізації податкових ризиків та забезпечення податкової безпеки підприємства.

Особливістю організації обліку на підприємстві є використання інтегрованої інформаційної системи SAP ERP. Система забезпечує автоматизацію бухгалтерського обліку, управління матеріальними ресурсами, контролінгу та фінансової звітності. Використання SAP дозволяє отримувати оперативну інформацію про результати діяльності підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Крім того, підприємство одночасно веде облік за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності, що відповідає вимогам міжнародного корпоративного управління.

Таким чином, організаційна структура управління ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» характеризується високим рівнем централізації фінансових функцій, чітким розподілом повноважень між структурними підрозділами та широким використанням сучасних цифрових технологій. Це створює належні умови для ефективного управління активами підприємства, у тому числі об'єктами лізингових операцій, що є важливим фактором забезпечення його подальшого розвитку.

Для оцінки передумов здійснення лізингових операцій на підприємстві доцільно проаналізувати основні показники його фінансово-господарської діяльності та фінансового стану за досліджуваний період.

Проведемо аналіз основних економічних показників діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр., тис. грн на основі фінансової звітності підприємства (дод. А-Е). Таблиця надана у дод Ж.

Аналіз даних наведено у дод.Ж, свідчить про неоднозначні тенденції у фінансово-господарській діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 рр.

Насамперед заслуговує на увагу динаміка чистого доходу від реалізації продукції. У 2024 році порівняно з 2023 роком чистий дохід збільшився на 22

742 772 тис. грн або на 54,3 %. У 2025 році його величина зросла ще на 6 043 036 тис. грн або на 9,4 %. Загалом за досліджуваний період приріст склав 28 785 808 тис. грн або 68,8 %. Основними чинниками такого зростання стали поступове відновлення виробничої діяльності підприємства, розширення експортних поставок, стабілізація логістичних маршрутів та збільшення середніх цін реалізації металопродукції на зовнішніх ринках.

Позитивна динаміка доходу супроводжувалася збільшенням собівартості реалізованої продукції. У 2024 році порівняно з 2023 роком її величина зросла на 18 406 217 тис. грн або на 36,4 %, а у 2025 році ще на 6 319 340 тис. грн або на 9,2 %. За три роки приріст склав 24 725 557 тис. грн. Основними причинами збільшення собівартості стали зростання вартості енергоресурсів, підвищення цін на сировину, збільшення транспортних витрат та необхідність підтримки виробничих потужностей в умовах воєнного стану.

Валовий фінансовий результат протягом усього періоду залишався від'ємним. У 2023 році валовий збиток становив 8 787 274 тис. грн. У 2024 році його величина скоротилася до 4 450 719 тис. грн, тобто на 4 336 555 тис. грн або на 49,4 %, що свідчить про покращення ефективності основної діяльності. Водночас у 2025 році валовий збиток збільшився на 276 304 тис. грн або на 6,2 %. Така ситуація пояснюється випереджальними темпами зростання виробничих витрат порівняно зі зростанням доходів від реалізації.

Особливу увагу слід приділити адміністративним витратам. У 2024 році вони збільшилися на 598 796 тис. грн або на 35,6 %, а у 2025 році ще на 319 375 тис. грн або на 14,0 %. Загальне зростання за два роки склало 918 171 тис. грн. Підвищення адміністративних витрат зумовлене інфляційними процесами, збільшенням витрат на оплату праці управлінського персоналу, розвитком інформаційних систем управління та витратами на забезпечення безперервності діяльності підприємства.

Витрати на збут хоча й займають незначну частку у структурі витрат підприємства, проте демонструють тенденцію до зростання. У 2024 році вони збільшилися на 2 312 тис. грн або на 7,0 %, а у 2025 році – на 8 560 тис. грн або на 24,1 %. Такі зміни пов'язані зі збільшенням транспортних витрат, витрат на логістичне забезпечення та розширенням географії реалізації продукції.

Інші операційні витрати характеризуються найвищими темпами зростання серед аналізованих показників. У 2024 році їх сума збільшилася на 499 217 тис. грн або на 261,4 %, а у 2025 році ще на 197 919 тис. грн або на 28,7 %. Зростання може бути пов'язане зі збільшенням витрат від операційних курсових різниць, списанням активів, формуванням резервів та іншими непередбаченими операційними витратами.

Аналіз фінансового результату від операційної діяльності показує, що підприємство залишається збитковим. У 2024 році операційний збиток скоротився на 3 182 638 тис. грн або на 31,0 %, що є позитивною тенденцією. Однак у 2025 році його величина знову зросла на 683 470 тис. грн або на 9,7 %. Основними причинами стали збільшення адміністративних та інших операційних витрат, а також збереження високого рівня виробничих витрат.

Фінансові витрати у 2024 році збільшилися на 310 015 тис. грн або на 20,6 %, що було зумовлено обслуговуванням кредитних ресурсів та фінансової оренди. У 2025 році спостерігається їх скорочення на 665 466 тис. грн або на 36,6 %. Це може свідчити про зменшення боргового навантаження або перегляд умов залученого фінансування.

Фінансовий результат до оподаткування протягом досліджуваного періоду залишався від'ємним. У 2024 році збиток до оподаткування скоротився на 2 888 746 тис. грн або на 24,6 %, однак у 2025 році збільшився на 63 781 тис. грн. Незважаючи на позитивні зміни окремих показників, підприємству не вдалося забезпечити беззбиткову діяльність.

Аналогічна тенденція спостерігається щодо чистого фінансового результату. У 2024 році чистий збиток скоротився на 2 962 067 тис. грн або на 25,1 %, проте у 2025 році зріс на 47 834 тис. грн. Основними причинами збитковості залишаються високий рівень собівартості продукції, значні операційні витрати та складні умови функціонування металургійної галузі.

Позитивним аспектом діяльності підприємства є зростання вартості активів. У 2024 році активи збільшилися на 4 693 937 тис. грн або на 10,0 %, а у 2025 році ще на 2 242 194 тис. грн або на 4,3 %. Це свідчить про продовження інвестиційної діяльності та нарощення виробничого потенціалу підприємства.

Вартість основних засобів за досліджуваній період зросла з 18 468 194 тис. грн до 23 044 243 тис. грн. Найбільше зростання відбулося у 2025 році — на 3

140 063 тис. грн або на 15,8 %. Така тенденція свідчить про активне оновлення матеріально-технічної бази та реалізацію інвестиційних програм, що безпосередньо пов'язано з використанням інструментів довгострокового фінансування, зокрема лізингу.

Негативною тенденцією є суттєве скорочення власного капіталу. Якщо у 2023 році його величина становила 16 016 794 тис. грн, то у 2025 році сформувався від'ємний власний капітал у сумі 2 271 631 тис. грн. Основною причиною є накопичення непокритих збитків протягом останніх років.

Одночасно спостерігається стрімке зростання поточних зобов'язань. У 2024 році вони збільшилися на 12 315 080 тис. грн або на 50,0 %, а у 2025 році ще на 9 457 929 тис. грн або на 25,6 %. Це свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та зростання фінансових ризиків.

Отже, результати аналізу свідчать, що у 2023–2025 роках ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» забезпечило суттєве зростання обсягів реалізації продукції та нарощення виробничого потенціалу. Водночас підприємство залишається збитковим через високий рівень виробничих та операційних витрат. Зростання вартості основних засобів і капітальних інвестицій підтверджує потребу в подальшому оновленні виробничих потужностей. За таких умов особливої актуальності набуває використання лізингових механізмів як інструменту залучення довгострокових інвестиційних ресурсів без значного одноразового навантаження на грошові потоки підприємства.

Доцільно проаналізувати динаміку та структуру активів, оскільки вони характеризують ресурсний потенціал підприємства та можливості здійснення господарської діяльності. Розрахунок наведений у дод.К.

У 2023 році загальна вартість активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» становила 47 031 718 тис. грн, у 2024 році вона збільшилася до 51 725 655 тис. грн, а у 2025 році – до 53 967 849 тис. грн. Абсолютний приріст активів у 2024 році порівняно з 2023 роком склав 4 693 937 тис. грн або 10,0 %, а у 2025 році порівняно з 2024 роком – 2 242 194 тис. грн або 4,3 %. Зростання активів свідчить про розширення ресурсної бази підприємства та здійснення інвестиційної діяльності.

Для оцінки структури майна важливо визначити співвідношення необоротних та оборотних активів. У 2023 році вартість необоротних активів становила 25 330 277 тис. грн, або 53,9 % загальної суми активів. У 2024 році їх частка зросла до 52,7 %, а у 2025 році – до 56,2 %. Водночас частка оборотних активів зменшилася з 46,1 % у 2023 році до 43,8 % у 2025 році. Така тенденція свідчить про підвищення капіталомісткості діяльності підприємства та збільшення обсягів вкладень у довгострокові активи.

Особливу увагу необхідно приділити основним засобам як ключовому елементу виробничого потенціалу металургійного підприємства. У 2023 році їх залишкова вартість становила 18 468 194 тис. грн, у 2024 році – 19 904 180 тис. грн, а у 2025 році – 23 044 243 тис. грн. За досліджуваний період вартість основних засобів зросла на 4 576 049 тис. грн або на 24,8 %. Найбільший приріст спостерігався у 2025 році, коли вартість основних засобів збільшилася на 3 140 063 тис. грн або на 15,8 %. Це свідчить про активне оновлення виробничих потужностей та реалізацію інвестиційних програм підприємства.

Частка основних засобів у загальній вартості активів у 2023 році становила 39,3 %, у 2024 році – 38,5 %, а у 2025 році – 42,7 %. Збільшення цього показника у 2025 році свідчить про посилення виробничої спрямованості активів та нарощення матеріально-технічної бази підприємства. Одночасно зростання незавершених капітальних інвестицій підтверджує продовження модернізації виробництва та підготовку до введення нових об'єктів в експлуатацію.

Таким чином, майновий стан підприємства характеризується зростанням активів, збільшенням частки необоротних активів та активним оновленням основних засобів.

Проведемо оцінку стану та руху основних засобів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Таблиця 2.1 Оцінка стану та руху основних засобів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення 2024/2023	Відхилення 2025/2024
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	128 437 676	133 885 898	141 827 932	5 448 222	7 942 034
Накопичений знос, тис. грн	109 969 482	113 981 718	118 783 689	4 012 236	4 801 971

Залишкова вартість, тис. грн	18 468 194	19 904 180	23 044 243	1 435 986	3 140 063
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	41 848 635	64 591 407	70 634 443	22 742 772	6 043 036
Коефіцієнт зносу	0,856	0,851	0,838	-0,005	-0,013
Коефіцієнт придатності	0,144	0,149	0,162	0,005	0,013
Коефіцієнт оновлення	4,24	5,93	5,60	1,69	-0,33
Коефіцієнт вибуття	0,06	0,00	0,58	-0,06	0,58
Фондовіддача, грн	2,27	3,36	3,29	1,09	-0,07
Фондомісткість, грн	0,44	0,30	0,30	-0,14	0,00

Розраховано автором на підставі фінансової звітності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Аналіз стану основних засобів свідчить про наявність значного рівня їх фізичного та морального зносу. У 2023 році коефіцієнт зносу становив 0,856, у 2024 році — 0,851, а у 2025 році — 0,838. Незважаючи на позитивну тенденцію до зниження показника, понад 83 % вартості основних засобів уже амортизовано. Це свідчить про високий ступінь спрацювання виробничого обладнання та необхідність його подальшого оновлення.

Коефіцієнт придатності протягом досліджуваного періоду зріс з 0,144 до 0,162. Позитивна динаміка показника свідчить про поступове збільшення частки придатної до експлуатації вартості основних засобів. Однак значення коефіцієнта залишається низьким, що підтверджує потребу підприємства у модернізації виробничого обладнання.

Коефіцієнт оновлення основних засобів у 2024 році становив 5,93 %, а у 2025 році — 5,60 %. Отримані значення свідчать про здійснення підприємством інвестиційної діяльності та реалізацію програм технічного переоснащення виробництва. Водночас темпи оновлення залишаються недостатніми для суттєвого зниження рівня зносу активів.

Коефіцієнт вибуття основних засобів протягом досліджуваного періоду залишався незначним. Це свідчить про збереження існуючого виробничого потенціалу та мінімізацію скорочення виробничих потужностей.

Ефективність використання основних засобів характеризує показник фондівдачі. У 2023 році на кожен гривню вартості основних засобів припадало 2,27 грн доходу від реалізації продукції. У 2024 році показник зріс до 3,36 грн, а у 2025 році становив 3,29 грн. Підвищення фондівдачі порівняно з 2023 роком свідчить про більш ефективне використання виробничих потужностей та збільшення обсягів реалізації продукції.

Фондомісткість має обернену тенденцію. У 2023 році для отримання 1 грн доходу необхідно було залучити 0,44 грн основних засобів. У 2024–2025 роках показник скоротився до 0,30 грн, що свідчить про підвищення ефективності використання виробничих активів.

Отже, основні засоби підприємства характеризуються високим рівнем зносу, що обумовлює доцільність активнішого використання лізингу.

Проведене дослідження організаційно-економічних особливостей діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» засвідчило, що підприємство є одним із найбільших металургійних виробників України з повним виробничим циклом та значним виробничим потенціалом. Аналіз основних економічних показників показав зростання обсягів реалізації продукції та вартості активів протягом 2023–2025 рр. Водночас підприємство залишається збитковим через високий рівень виробничих і операційних витрат. Оцінка майнового стану підтвердила збільшення частки необоротних активів та основних засобів у структурі майна. Дослідження стану основних засобів виявило високий рівень їх зносу, що обумовлює необхідність подальшого технічного переоснащення. За таких умов лізингові операції виступають важливим інструментом оновлення виробничих потужностей та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів.

2.2 Бухгалтерський облік, контроль та особливості оподаткування лізингових операцій

В умовах високої капіталомісткості металургійного виробництва важливим джерелом оновлення виробничих потужностей ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є залучення лізингового фінансування. Використання лізингових

механізмів дозволяє підприємству отримувати у користування сучасне обладнання, транспортні засоби та інші необоротні активи без необхідності одноразового залучення значних фінансових ресурсів.

Організація лізингових операцій на підприємстві здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України, положень МСФЗ та внутрішніх регламентів підприємства. Згідно з обліковою політикою ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», облік орендних і лізингових операцій здійснюється відповідно до вимог МСФЗ 16 «Оренда». Компанія визнає актив з права користування та орендне зобов'язання на дату початку дії договору оренди, за винятком короткострокової оренди та оренди малоцінних активів.

На дату початку договору актив з права користування оцінюється за собівартістю, яка включає суму первісної оцінки орендного зобов'язання, орендні платежі, здійснені до початку оренди, а також інші витрати, безпосередньо пов'язані з отриманням активу у користування. Після первісного визнання активи з права користування обліковуються за моделлю собівартості та підлягають амортизації протягом строку корисного використання або строку оренди.

Рисунок 2.1. Схема організації лізингових відносин на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Організація лізингових відносин на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» передбачає взаємодію трьох основних учасників: постачальника об'єкта лізингу, лізингодавця та лізингоодержувача. Лізингодавець придбаває необхідний актив у постачальника та передає його підприємству на умовах фінансового лізингу. Після отримання об'єкта підприємство визнає актив з права користування та відповідне лізингове зобов'язання, здійснює нарахування амортизації, сплачує лізингові платежі та відображає господарські операції у бухгалтерському й податковому обліку відповідно до вимог МСФЗ 16 «Оренда» та чинного законодавства України.

Організація обліку лізингових операцій передбачає взаємодію фінансової служби, бухгалтерії, підрозділів матеріально-технічного забезпечення та юридичного департаменту. Такий підхід забезпечує належний контроль за

укладанням договорів, своєчасністю розрахунків та правильністю відображення лізингових операцій у системі бухгалтерського обліку. Використання лізингу сприяє модернізації виробничих активів підприємства та підвищенню ефективності його господарської діяльності.

Первинний облік лізингових операцій на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» забезпечує своєчасне та достовірне відображення господарських операцій, пов'язаних з отриманням, використанням і погашенням лізингових зобов'язань. Документальне оформлення здійснюється відповідно до вимог законодавства України, МСФЗ 16 «Оренда» та внутрішніх регламентів підприємства.

Основним документом, який регулює взаємовідносини між сторонами, є договір лізингу. У договорі визначаються предмет лізингу, строк користування активом, порядок передачі майна, сума та періодичність лізингових платежів, а також права й обов'язки сторін.

Факт передачі об'єкта лізингу підтверджується актом приймання-передачі. На підставі цього документа актив визнається в обліку підприємства та вводиться в експлуатацію. Невід'ємним додатком до договору є графік лізингових платежів, який визначає строки та суми погашення основного зобов'язання і процентної складової.

Для формування податкового кредиту з ПДВ використовуються податкові накладні, зареєстровані в Єдиному реєстрі податкових накладних. Під час здійснення розрахунків бухгалтерія контролює відповідність сум податкових накладних умовам договору та графіку платежів.

У процесі обліку застосовуються бухгалтерські довідки, які використовуються для нарахування амортизації активів з права користування, розподілу процентних витрат та відображення коригувань облікових даних. Обробка первинних документів здійснюється в інтегрованій системі SAP ERP, яка забезпечує автоматичне формування бухгалтерських проведення, контроль платежів та накопичення інформації для складання фінансової звітності. У таблиці 2.2. наведені первинні документи які використовує підприємство

Таблиця 2.2 – Первинні документи з обліку лізингових операцій та їх призначення

Первинний документ	Призначення
Договір лізингу	Визначає умови передачі об'єкта лізингу, строки користування та порядок розрахунків
Акт приймання-передачі об'єкта лізингу	Підтверджує передачу об'єкта лізингу та є підставою для його визнання в обліку
Графік лізингових платежів	Визначає строки та суми сплати основного боргу і процентів
Рахунок на оплату	Є підставою для здійснення лізингових платежів
Платіжна інструкція (платіжне доручення)	Підтверджує перерахування коштів лізингодавцю
Податкова накладна	Підтверджує право на формування податкового кредиту з ПДВ
Бухгалтерська довідка	Використовується для нарахування амортизації, процентів та облікових коригувань
Інвентарна картка об'єкта	Містить інформацію про об'єкт лізингу та його технічні характеристики
Внутрішня заявка на придбання активу	Обґрунтовує потребу структурного підрозділу в отриманні об'єкта лізингу
Звіт SAP ERP щодо лізингових зобов'язань	Використовується для контролю стану розрахунків та формування управлінської звітності

Джерело: сформовано автором на підставі облікової політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», МСФЗ 16 «Оренда» та практики ведення обліку на підприємстві.

Первинний облік лізингових операцій на підприємстві базується на комплексі взаємопов'язаних документів, які забезпечують контроль усіх етапів лізингової угоди. Використання системи SAP ERP сприяє автоматизації обробки документів, підвищує достовірність облікових даних та забезпечує своєчасне формування інформації для бухгалтерського і податкового обліку.

Бухгалтерський облік лізингових операцій на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здійснюється відповідно до вимог МСФЗ 16 «Оренда», Закону України «Про фінансовий лізинг» та облікової політики підприємства. Відповідно до прийнятої облікової політики, на дату початку дії договору фінансового лізингу підприємство визнає актив з права користування та відповідне орендне зобов'язання.

Первісна вартість активу з права користування формується із суми первісної оцінки лізингового зобов'язання, здійснених авансових платежів, витрат на укладення договору та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням активу у користування. Такий підхід забезпечує достовірне

визначення вартості активу та його подальше відображення у фінансовій звітності.

Одночасно з визнанням активу підприємство відображає лізингове зобов'язання, яке визначається за теперішньою вартістю майбутніх лізингових платежів. Частина заборгованості, що підлягає погашенню протягом наступних дванадцяти місяців, відображається у складі поточних зобов'язань, а решта – у складі довгострокових зобов'язань підприємства. Такий розподіл дозволяє об'єктивно оцінити майбутнє боргове навантаження.

Після первісного визнання актив з права користування підлягає систематичній амортизації протягом строку оренди або строку корисного використання активу. Нарахування амортизації відображається у складі витрат звітного періоду та впливає на фінансовий результат діяльності підприємства.

Особливістю фінансового лізингу є наявність процентної складової у складі лізингових платежів. Відсотки визнаються фінансовими витратами звітного періоду та нараховуються із застосуванням методу ефективної ставки відсотка. Внаслідок цього загальна сума лізингового платежу розподіляється між погашенням основної суми зобов'язання та фінансовими витратами.

Періодичні проводки

Код	Інстанція	Опис
AP	0	Оренда

Посилання 1 Посилання 2 Посилання 3 Код транзакції Примітки

Автом. податок

Рахунок головн...	Рахунок ГК/ін'я ДП	Дебет	Кредит	Податкова група	Направлен...
311001	ПАТ "УКРСОЦБАНК" Розраху		10'000,000 грн		
532100	Зобов'язання з оренди цілісн	10'000,000 грн			
Усього:		10'000,000 грн	10'000,000 грн		
До сальдо:					

Частота: Щомісяця | №10
Наступне виконання: 10.01.24

Дійсно до

Посилальний документ

Додати Скасувати Список підтвержень

Рисунок 2.2. Створення періодичного проведення для бухгалтерської операції оплати оренди в програмі SAP на ПАТ АМКР

Погашення лізингової заборгованості здійснюється відповідно до графіка платежів, визначеного договором. У бухгалтерському обліку кожний платіж супроводжується зменшенням лізингового зобов'язання та списанням грошових коштів з рахунків підприємства. Автоматизація облікових процедур у системі SAP ERP забезпечує своєчасне відображення операцій, контроль розрахунків із лізингодавцем та формування інформації для фінансової і податкової звітності.

На ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» облік лізингових операцій фактично концентрується навколо рахунків 10 «Основні засоби», 131 «Знос основних засобів», 531 «Зобов'язання з фінансової оренди», 611 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», 952 «Інші фінансові витрати», 641 «Розрахунки за податками» та 311 «Поточні рахунки в національній валюті». Саме ці рахунки забезпечують відображення отримання об'єкта лізингу, нарахування амортизації, обліку процентної складової та погашення лізингової заборгованості. Бухгалтерські проведення наведені у додатку М.

Дослідження методики бухгалтерського обліку фінансового лізингу засвідчило, що підприємство здійснює відображення лізингових операцій відповідно до вимог МСФЗ 16 та облікової політики. Визнання активу з права користування та лізингового зобов'язання забезпечує достовірне відображення майнового стану підприємства. Нарухування амортизації, облік процентної складової та розмежування поточних і довгострокових зобов'язань сприяють формуванню якісної облікової інформації. Використання системи SAP ERP підвищує оперативність обліку, контроль розрахунків та достовірність фінансової звітності.

Оперативний лізинг є поширеним інструментом залучення активів у тимчасове користування без передачі ризиків і вигід, пов'язаних із правом власності. Відповідно до вимог МСФЗ 16 та облікової політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», порядок обліку оперативного лізингу залежить від умов договору та строку користування активом.

При передачі майна в оперативний лізинг право власності на об'єкт залишається у лізингодавця. У зв'язку з цим об'єкт продовжує обліковуватися на балансі власника та не списується зі складу його необоротних активів. Лізингоодержувач використовує актив у господарській діяльності протягом строку, визначеного договором, без переходу права власності після завершення орендних відносин.

Основою обліку оперативного лізингу є відображення орендних платежів. Нарахування платежів здійснюється відповідно до графіка, визначеного договором. Суми нарахованої орендної плати визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони були понесені. Залежно від напрямку використання об'єкта такі витрати можуть включатися до виробничої собівартості, адміністративних витрат або витрат на збут.

Розрахунки з лізингодавцем відображаються через рахунки поточних зобов'язань. Після здійснення оплати заборгованість зменшується на суму перерахованих коштів. За наявності податкової накладної підприємство формує податковий кредит з податку на додану вартість відповідно до вимог податкового законодавства.

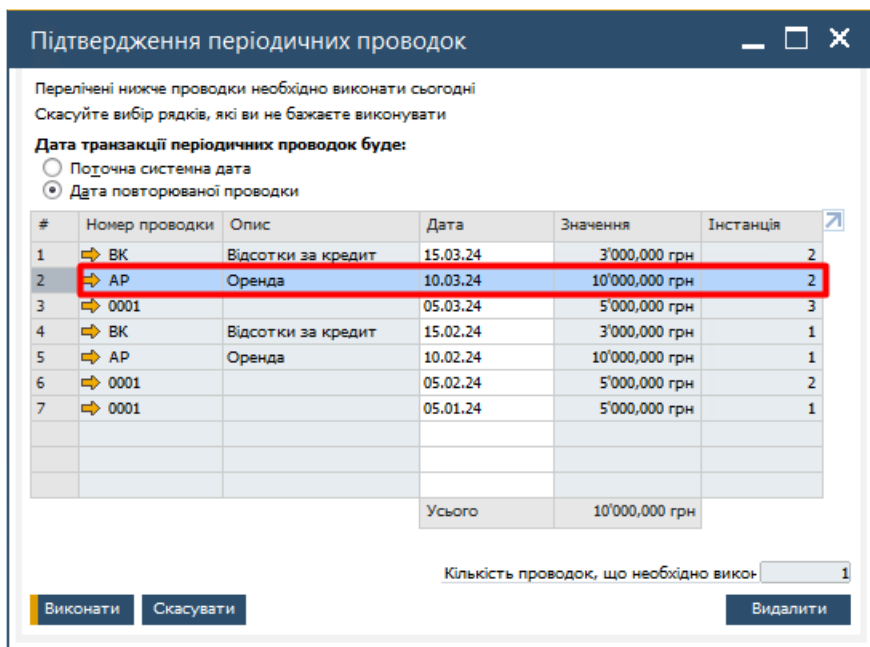

Рисунок 2.3. Проведення оплати оренди в програмі SAP Business One,

Витрати за договорами оперативного лізингу визнаються рівномірно протягом строку дії договору. Такий підхід забезпечує дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. Використання системи SAP ERP

дозволяє автоматизувати нарахування орендних платежів, контролювати виконання договірних умов і формувати необхідну інформацію для фінансової та податкової звітності.

Підприємство для господарських операцій які пов'язаних з операційною орендою використовують наступні рахунки , табл.2.3

Таблиця 2.3 Рахунки бухгалтерського обліку, що використовуються для відображення операцій оперативного лізингу (оренди)

Рахунок (субрахунок)	Назва рахунку	Характеристика використання при обліку орендних операцій
1	2	3
10	Основні засоби	Облік власних об'єктів, переданих в оперативний лізинг (рухоме майно залишається на балансі лізингодавця)
100	Інвестиційна нерухомість	Облік об'єктів нерухомості, переданих в оперативний лізинг з метою отримання орендного доходу
131	Знос основних засобів	Нарахування амортизації за об'єктами, переданими в оперативний лізинг
23	Виробництво	Облік витрат на утримання об'єктів оренди, якщо надання майна в оренду є основним видом діяльності

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
311	Поточні рахунки в національній валюті	Облік надходження орендних платежів від орендарів
361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	Облік заборгованості орендарів за нарахованими орендними платежами
377	Розрахунки з іншими дебіторами	Облік розрахунків за орендними операціями з іншими контрагентами
69	Доходи майбутніх періодів	Облік орендних платежів, отриманих авансом за майбутні звітні періоди
703	Дохід від реалізації робіт і послуг	Відображення доходів від оренди, якщо така діяльність є основною для підприємства
713	Дохід від операційної оренди активів	Відображення доходів від оперативної оренди, якщо оренда не є основним видом діяльності
641	Розрахунки за податками	Облік податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ за орендними операціями
949	Інші витрати операційної діяльності	Облік витрат на утримання, ремонт та обслуговування об'єктів, переданих в оренду, якщо оренда не є основною діяльністю

Як бачимо , для обліку оперативного лізингу використовуються рахунки обліку необоротних активів, доходів, витрат та розрахунків. Їх застосування

забезпечує повне відображення орендних операцій, контроль розрахунків з орендарями та формування достовірної інформації для фінансової звітності підприємства. Бухгалтерські проведення наведені у дод.М.

Погашення лізингової заборгованості здійснюється відповідно до графіка платежів, визначеного договором. У бухгалтерському обліку кожний платіж супроводжується зменшенням лізингового зобов'язання та списанням грошових коштів з рахунків підприємства. Автоматизація облікових процедур у системі SAP ERP забезпечує своєчасне відображення операцій, контроль розрахунків із лізингодавцем та формування інформації для фінансової і податкової звітності.

Лізингові операції знаходять відображення у всіх основних формах фінансової звітності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Відповідно до вимог МСФЗ 16, активи з права користування включаються до складу необоротних активів, а зобов'язання за договорами лізингу відображаються у складі довгострокових і поточних зобов'язань.

Станом на кінець 2025 року у Балансі підприємства довгострокові кредити та зобов'язання становили 5 071 135 тис. грн, а поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями – 4 586 851 тис. грн. Частина цих сум пов'язана з виконанням договорів фінансового лізингу.

У Звіті про фінансові результати лізингові операції впливають на величину амортизаційних та фінансових витрат. Зокрема, у 2025 році сума амортизації становила 4 749 477 тис. грн, а фінансові витрати – 1 152 644 тис. грн. Частина цих витрат сформована внаслідок використання активів, отриманих у фінансовий лізинг.

У Звіті про рух грошових коштів платежі за фінансовим лізингом відображаються у складі фінансової діяльності. У 2025 році витрати на погашення заборгованості з фінансової оренди становили 1 859 942 тис. грн, що характеризує реальний обсяг грошових коштів, спрямованих на виконання лізингових зобов'язань.

Таким чином, лізингові операції впливають на структуру активів, зобов'язань, витрат та грошових потоків підприємства, що забезпечує їх комплексне відображення у фінансовій звітності.

Внутрішній контроль лізингових операцій на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» спрямований на забезпечення достовірності облікових даних, своєчасності розрахунків та дотримання вимог законодавства. Контрольні процедури здійснюються на всіх етапах виконання лізингового договору — від його укладення до повного погашення зобов'язань.

Першочерговим завданням є контроль правильності укладання договорів лізингу. Перевіряється відповідність умов договору вимогам законодавства, наявність обов'язкових реквізитів, графіка платежів, специфікації об'єкта та умов переходу права власності. Особлива увага приділяється визначенню вартості об'єкта лізингу та строку його використання.

Контроль своєчасності лізингових платежів здійснюється шляхом моніторингу графіків розрахунків у системі SAP ERP. Відповідальні працівники контролюють строки платежів, залишок заборгованості та відповідність фактично сплачених сум умовам договору. Відділ контролінгу аналізує фінансові ризики та забезпечує контроль виконання договірних зобов'язань.

Контроль нарахування амортизації передбачає перевірку правильності визначення первісної вартості активу з права користування, строку його корисного використання та застосованого методу амортизації. Результати перевірки зіставляються з вимогами облікової політики підприємства.

Важливим напрямом є контроль правильності відображення лізингових операцій у бухгалтерському обліку. Перевіряється своєчасність визнання активів і зобов'язань, правильність кореспонденції рахунків та відповідність облікових записів первинним документам. Особлива увага приділяється рахункам обліку основних засобів, лізингових зобов'язань і фінансових витрат.

Контроль виконання податкових зобов'язань охоплює перевірку правильності формування податкового кредиту з ПДВ, нарахування податкових зобов'язань та відображення податкових різниць з податку на прибуток. Це дозволяє зменшити ризик штрафних санкцій та податкових донарахувань.

Оподаткування лізингових операцій в Україні регулюється нормами Податкового кодексу України та залежить від виду лізингу. Найбільш поширеними є фінансовий та оперативний лізинг, які мають різний порядок

податкового обліку. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» правильне визначення податкових наслідків лізингових операцій є важливим елементом управління фінансовими ресурсами та податковими ризиками.

Особливе значення при здійсненні лізингових операцій має податок на додану вартість. Передача об'єкта у фінансовий лізинг прирівнюється до постачання товарів. Податкові зобов'язання з ПДВ виникають у лізингодавця на дату фактичної передачі об'єкта лізингу. Базою оподаткування виступає договірна вартість такого об'єкта. Одночасно лізингоодержувач отримує право на формування податкового кредиту за умови реєстрації податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних. У додатку II відображено особливості оподаткування ПДВ операцій з фінансового лізингу .

Подальші лізингові платежі у частині погашення вартості об'єкта лізингу не є окремим об'єктом оподаткування ПДВ. Водночас процентна складова лізингових платежів не включається до бази оподаткування податком на додану вартість. Це дозволяє уникнути подвійного оподаткування операцій фінансового лізингу.

На відміну від фінансового лізингу, при оперативному лізингу кожний орендний платіж є об'єктом оподаткування ПДВ. Податкові зобов'язання виникають за правилом першої події. Підставою для їх нарахування є отримання коштів або підписання документа, що підтверджує надання послуг. Лізингоодержувач має право на податковий кредит у межах сум ПДВ, зазначених у зареєстрованих податкових накладних.

Важливим напрямом оподаткування є податок на прибуток підприємств. Платники, які визначають податкові різниці відповідно до Податкового кодексу України, коригують фінансовий результат на різниці, пов'язані з нарахуванням амортизації необоротних активів. При фінансовому лізингу актив з права користування підлягає амортизації в бухгалтерському обліку. Сума амортизаційних відрахувань впливає на фінансовий результат та об'єкт оподаткування.

Процентна складова лізингових платежів визнається фінансовими витратами звітного періоду. Вона зменшує фінансовий результат до

оподаткування відповідно до вимог бухгалтерського законодавства. Для великих платників податків можуть застосовуватися окремі коригування, передбачені податковим законодавством.

Податковий контроль лізингових операцій передбачає перевірку правильності формування податкового кредиту, своєчасності реєстрації податкових накладних та коректності визначення податкових різниць. Особливої уваги потребують операції з дороговартісним обладнанням, характерні для металургійних підприємств.

Таким чином, особливості оподаткування лізингових операцій пов'язані з різним порядком нарахування ПДВ та формування об'єкта оподаткування податком на прибуток. Правильне застосування норм податкового законодавства забезпечує мінімізацію податкових ризиків та підвищує ефективність використання лізингових механізмів у діяльності підприємства.

Дослідження організації бухгалтерського обліку, контролю та оподаткування лізингових операцій на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» показало, що їх облік здійснюється відповідно до вимог МСФЗ 16, Податкового кодексу України та облікової політики підприємства. Встановлено, що система документального оформлення забезпечує належне підтвердження господарських операцій, а використання SAP ERP підвищує оперативність облікових процедур. Внутрішній контроль спрямований на перевірку договорів, розрахунків, амортизації та податкових зобов'язань. Правильне відображення лізингових операцій у фінансовій звітності та податковому обліку сприяє достовірності інформації, зниженню ризиків і підвищенню ефективності управління активами підприємства.

2.3 Проблемні аспекти організації обліку та оподаткування лізингових операцій

У сучасних умовах господарювання лізинг виступає інструментом оновлення матеріально-технічної бази підприємств. Водночас ефективність використання лізингових механізмів значною мірою залежить від якості нормативно-правового регулювання. Аналіз чинного законодавства дозволив

виявити низку проблем, які впливають на організацію обліку та оподаткування лізингових операцій.

Однією з ключових проблем є існування різних підходів до відображення лізингових операцій у бухгалтерському та податковому обліку. Відповідно до МСФЗ 16 більшість договорів оренди визнаються через актив з права користування та лізингове зобов'язання. Податкове законодавство продовжує застосовувати окремі правила для фінансового та оперативного лізингу. Така ситуація зумовлює виникнення додаткових розрахунків і податкових різниць.

В таблиці 2.4 наведенні визначені проблемні аспекти, при дослідженні теми.

Таблиця 2.4 Проблеми нормативного регулювання лізингових операцій та їх наслідки

Проблемний аспект	Характеристика проблеми	Можливі наслідки
Різні підходи МСФЗ 16 та Податкового кодексу України	Відмінності у порядку визнання та оцінки лізингових операцій	Виникнення податкових різниць та додаткових облікових процедур
Відмінності бухгалтерського і податкового обліку	Різні правила відображення доходів, витрат та амортизації	Ускладнення облікового процесу
Складність класифікації договорів лізингу	Наявність договорів зі змішаними ознаками	Ризик помилок при виборі методики обліку
Недостатня регламентація модифікації договорів	Відсутність детальних практичних рекомендацій	Неоднозначність відображення операцій
Недостатня гармонізація нормативної бази	Часткова адаптація національного законодавства до МСФЗ	Зниження порівнянності звітної інформації
Часті зміни законодавства	Постійне оновлення нормативних вимог	Зростання ризику порушень та штрафних санкцій

Складним залишається питання визначення економічної сутності окремих лізингових договорів. На практиці умови договорів часто поєднують ознаки фінансового та оперативного лізингу. Це ускладнює вибір методики обліку та підвищує ризик неправильного відображення господарських операцій.

Окремою проблемою є недостатня деталізація окремих положень законодавства щодо обліку змін умов договору, продовження строків лізингу або дострокового припинення договорів. За таких умов підприємства змушені

використовувати професійне судження бухгалтерів, що може впливати на порівнянність облікової інформації.

Наявні труднощі також пов'язані з процесом адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. Незважаючи на поступове впровадження вимог МСФЗ, окремі нормативні акти залишаються недостатньо узгодженими між собою. Це створює додаткове навантаження на обліковий персонал та підвищує ризик помилок під час формування фінансової і податкової звітності.

Впровадження вимог МСФЗ 16 суттєво змінило підходи до обліку лізингових операцій та одночасно ускладнило окремі облікові процедури. Однією з найбільш складних ділянок обліку є визначення теперішньої вартості майбутніх лізингових платежів. Для правильного розрахунку необхідно враховувати строк дії договору, періодичність платежів, наявність додаткових умов та можливість пролонгації договору. Помилки при оцінці майбутніх грошових потоків можуть призвести до викривлення вартості активу з права користування та суми лізингового зобов'язання.

Важливою проблемою є визначення ставки дисконтування. МСФЗ 16 передбачає використання відсоткової ставки, закладеної у договорі лізингу. Проте на практиці така інформація не завжди доступна підприємству. У таких випадках застосовується ставка додаткового залучення позикових коштів, визначення якої потребує професійного судження бухгалтерів та фінансових спеціалістів. Від правильності обраної ставки залежить достовірність оцінки активів, зобов'язань і фінансових результатів.

Додаткові труднощі виникають при перегляді умов договорів лізингу, зміні строків користування активом або коригуванні графіків платежів. Такі зміни потребують повторного розрахунку теперішньої вартості зобов'язань та коригування облікових показників. Для великих підприємств, які використовують значну кількість лізингових договорів, це суттєво підвищує трудомісткість облікового процесу.

Лізингові операції характеризуються складним механізмом оподаткування, що зумовлює виникнення низки податкових ризиків для

підприємства. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» особливого значення набуває правильність визначення податкових наслідків таких операцій, оскільки помилки можуть призвести до фінансових втрат та штрафних санкцій.

Одним із найбільш поширених ризиків є формування податкового кредиту з податку на додану вартість. Право на податковий кредит виникає лише за наявності належним чином зареєстрованої податкової накладної. Помилки в реквізитах документа або порушення строків реєстрації можуть стати підставою для втрати права на віднесення сум ПДВ до податкового кредиту.

Суттєві ризики пов'язані з реєстрацією податкових накладних. У разі зупинення або несвоєчасної реєстрації податкових накладних підприємство не може своєчасно сформувати податковий кредит. Це негативно впливає на показники податкового обліку та ліквідність підприємства.

Окремі труднощі виникають під час оподаткування фінансового та оперативного лізингу. Передача об'єкта у фінансовий лізинг прирівнюється до постачання товару та супроводжується нарахуванням податкових зобов'язань на дату передачі активу. При оперативному лізингу кожний орендний платіж є окремим об'єктом оподаткування ПДВ. Різний порядок оподаткування потребує чіткої класифікації договорів та належного документального оформлення операцій.

Проблемним питанням залишається визначення податкових різниць з податку на прибуток. Великі платники податків зобов'язані коригувати фінансовий результат на різниці, пов'язані з амортизацією необоротних активів. При обліку активів з права користування виникає необхідність правильного визначення сум коригувань відповідно до вимог Податкового кодексу України. Помилки у розрахунках можуть призвести до викривлення об'єкта оподаткування.

Значні ризики виникають під час проведення податкових перевірок. Контролюючі органи приділяють особливу увагу правильності класифікації лізингових операцій, формуванню податкового кредиту та підтвердженню реальності господарських операцій. Недостатнє документальне обґрунтування може стати підставою для донарахування податкових зобов'язань.

Таким чином, податкові ризики лізингових операцій пов'язані з особливостями нарахування ПДВ, визначенням податкових різниць та дотриманням вимог податкового законодавства. Їх мінімізація потребує належної організації обліку, внутрішнього контролю та постійного моніторингу змін нормативно-правової бази.

Дослідження проблемних аспектів обліку та оподаткування лізингових операцій дозволило виявити низку чинників, які ускладнюють їх практичне застосування. Основними проблемами є неузгодженість окремих норм податкового та бухгалтерського законодавства. Складність викликає визначення теперішньої вартості лізингових платежів і ставки дисконтування. Значні ризики пов'язані з формуванням податкового кредиту та реєстрацією податкових накладних. Додаткові труднощі виникають під час визначення податкових різниць з податку на прибуток. Виявлені проблеми потребують удосконалення облікових процедур, посилення внутрішнього контролю та підвищення рівня автоматизації обліку лізингових операцій.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку лізингових операцій та особливостей їх оподаткування на прикладі ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». За результатами дослідження досягнуто поставленої мети та вирішено визначені завдання.

У процесі дослідження теоретичних підходів до трактування лізингових операцій встановлено відсутність єдиного підходу до визначення їх економічної сутності. Нормативно-правові акти акцентують увагу на правовому змісті лізингових відносин. Науковці розглядають лізинг як форму фінансування, інвестування або різновид оренди. Автором обґрунтовано, що лізинг доцільно визначати як комплексну господарську операцію інвестиційного характеру, яка поєднує елементи орендних, кредитних та майнових відносин.

Дослідження нормативно-правового регулювання лізингових операцій показало, що їх облік та оподаткування регламентуються Законом України «Про фінансовий лізинг», Податковим кодексом України, НП(С)БО 14 «Оренда» та МСФЗ 16 «Оренда». Встановлено, що міжнародні стандарти орієнтовані на концепцію права користування активом, тоді як податкове законодавство зберігає традиційний підхід до класифікації лізингових операцій. Автором доведено необхідність подальшої гармонізації національних нормативних актів із вимогами міжнародних стандартів.

У результаті аналізу критеріїв визнання та оцінювання лізингових операцій визначено, що МСФЗ 16 забезпечує більш повне відображення активів і зобов'язань підприємства. Встановлено, що ключовими елементами оцінювання є визначення теперішньої вартості лізингових платежів та ставки дисконтування. Авторський висновок полягає у необхідності посилення методичного

забезпечення оцінювання лізингових операцій для підвищення достовірності фінансової звітності.

Надано організаційно-економічну характеристику ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Встановлено, що підприємство є одним із найбільших виробників металопродукції в Україні та здійснює діяльність за повним металургійним циклом. Особливістю діяльності є значна капіталомісткість виробництва та потреба у постійному оновленні основних засобів. Це обумовлює доцільність використання лізингових механізмів для модернізації виробничих потужностей.

Проведений аналіз основних економічних показників діяльності підприємства за 2023–2025 роки засвідчив поступове відновлення виробництва та збільшення обсягів реалізації продукції. Чистий дохід від реалізації зріс на 28 785 808 тис. грн або на 68,8 %. Водночас собівартість реалізованої продукції збільшилася на 24 725 557 тис. грн. Незважаючи на позитивну динаміку доходів, підприємство продовжувало отримувати збитки. Автором встановлено, що основними причинами є високі виробничі витрати, складні логістичні умови та зростання цін на енергоресурси.

Аналіз фінансового стану підприємства показав, що загальна вартість активів у 2025 році досягла 112 626 972 тис. грн. Частка необоротних активів перевищує 60 %, що свідчить про високу фондомісткість діяльності. Коефіцієнт зносу основних засобів у 2025 році становив 65,7 %, що вказує на значний рівень фізичного та морального старіння виробничих потужностей. Автором доведено необхідність активізації процесів технічного переоснащення підприємства.

Дослідження стану та руху основних засобів показало недостатні темпи їх оновлення. Коефіцієнт оновлення у 2025 році становив лише 4,2 %, тоді як коефіцієнт зносу залишається високим. Встановлено, що наявний стан основних засобів створює передумови для активнішого використання фінансового лізингу як джерела фінансування інвестиційних проєктів. Авторський висновок полягає в тому, що лізинг може стати одним із ключових інструментів модернізації виробництва без значного навантаження на власний капітал.

У процесі дослідження організації бухгалтерського обліку лізингових операцій встановлено, що підприємство здійснює їх облік відповідно до вимог

МСФЗ 16 та облікової політики. Первинний облік базується на використанні договорів лізингу, актів приймання-передачі, графіків платежів, податкових накладних та бухгалтерських довідок. Використання SAP ERP забезпечує автоматизацію облікових процедур і підвищує якість інформаційного забезпечення управління.

Вивчення методики обліку фінансового лізингу показало, що підприємство визнає активи з права користування та відповідні лізингові зобов'язання. Облік охоплює нарахування амортизації, фінансових витрат та погашення заборгованості. Автором встановлено, що така модель найбільш повно відображає економічний зміст лізингових відносин.

Дослідження особливостей обліку оперативного лізингу дозволило встановити, що основна увага приділяється обліку орендних платежів та контролю розрахунків із контрагентами. Встановлено, що оперативний лізинг забезпечує підприємству більшу гнучкість в управлінні активами та знижує ризик морального старіння обладнання.

Аналіз системи внутрішнього контролю лізингових операцій показав, що контрольні процедури охоплюють перевірку договорів, своєчасність платежів, правильність нарахування амортизації та виконання податкових зобов'язань. Автором обґрунтовано необхідність розширення аналітичних процедур контролю за виконанням умов лізингових договорів.

Дослідження відображення лізингових операцій у фінансовій звітності засвідчило їх значний вплив на структуру активів, зобов'язань, витрат і грошових потоків підприємства. Встановлено, що лізингові операції забезпечують більш об'єктивне відображення фінансового стану підприємства та джерел формування його активів.

У результаті дослідження особливостей оподаткування лізингових операцій встановлено, що найбільші труднощі пов'язані з нарахуванням ПДВ та визначенням податкових різниць з податку на прибуток. Виявлено ризики, пов'язані з формуванням податкового кредиту та реєстрацією податкових накладних. Автором доведено необхідність посилення контролю за податковим супроводом лізингових операцій.

Проведений аналіз проблемних аспектів організації обліку та оподаткування лізингових операцій дозволив виявити неузгодженість окремих положень Податкового кодексу України та МСФЗ 16, складність визначення ставки дисконтування, проблеми класифікації лізингових договорів і ризики податкових перевірок. Встановлено, що зазначені проблеми негативно впливають на якість облікової інформації та ефективність управління лізинговими операціями.

За результатами дослідження запропоновано удосконалити організацію обліку лізингових операцій шляхом розробки внутрішнього регламенту обліку лізингу, впровадження окремих аналітичних рахунків для активів з права користування, посилення контролю за виконанням графіків платежів та автоматизації розрахунку теперішньої вартості лізингових зобов'язань у SAP ERP. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню достовірності облікових даних, мінімізації податкових ризиків та підвищенню ефективності управління лізинговими операціями на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.02.2021 р. № 1201-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20> (дата звернення: 24.05.2026).
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 24.05.2026).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (дата звернення: 24.05.2026).
4. Кафка С. М. Облік лізингових операцій у лізингоодержувача. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 1–2. С. 351–360.
5. Никитченко Ю. В. Лізинг в Україні і США: спільне та відмінне. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 7. С. 100–104.
6. Перетяцько Ю., Нагорний П. Перспективні напрямки досліджень з фінансового лізингу. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. № 2(34). С. 236–243. DOI: 10.25140/2411-5215-2023-2(34)-236-243.
7. Плікус І.Й., Гордєєва А.В., Тєсля Н.О. Практичні питання застосування єдиної моделі обліку оренди. Причорноморські економічні студії. 2019, 47, 111-115. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.47-55>
8. Брік С. В., Фальченко О. О. Особливості обліку, аудиту і контролю використання об'єктів фінансового лізингу в господарській діяльності підприємства. Вісник НТУ «ХП». Серія: Економічні науки. 2025. № 1. С. 124–128. DOI: 10.20998/2519-4461.2025.1.124.
9. International Accounting Standards Board. IFRS 16 Leases. London : IFRS Foundation, 2024. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/> (дата звернення: 24.05.2026).
10. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.05.2026).
11. С.В. Брік, О.О. Фальченко, (2025) Особливості обліку, аудиту і контролю використання об'єктів фінансового лізингу в господарській діяльності

підприємства. Економічні науки, № 1'2025 с.124-128 doi: 10.20998/2519-4461.2025.1.124

12. Перетятко, Ю., & Нагорний, П. . (2023). Перспективні напрямки досліджень з фінансового лізингу. Проблеми і перспективи економіки та управління, (2 (34), 236–243. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2\(34\)-236-243](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2(34)-236-243)

13.Кафка С. М. Облік лізингових (орендних) операцій, НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Економічні науки. 2017. Том 2. Випуск 1,с.60-67

14.Тимощук С. Податковий облік лізингових (орендних) операцій: URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1297>

15. Романченко Ю. О. Облік орендних операцій та оподаткування орендних платежів у бюджетній сфері URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1464>

16. Фінансовий лізинг: бухгалтерські проведення URL: <https://7eminar.ua/news/19294-finansovii-lizing-buxgalterski-provedennya>

17. Безверхий, К. В., Юрченко, О. А., & Голуб, Н. О. (2026). ФІНАНСОВА ОРЕНДА (ЛІЗИНГ) ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИЗНАННЯ, ОЦІНКА ТА ВІДОБРАЖЕННЯ. Актуальні проблеми сталого розвитку, 3(5), 156-164. [https://doi.org/10.60022/3\(5\)-19S](https://doi.org/10.60022/3(5)-19S)

18. Коровіна Н.В., Юр'єва Г. О. Можливості розвитку ринку фінансового лізингу в Україні. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2024. № 29. С. 80–84. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.29.2024.308815>

19. SAP Business One — ERP-система для автоматизації та управління бізнесом URL:<https://brconsulting.com.ua/products/sap-b1-erp>

20. Назаренко І. М., Назаренко О. В., Гога В. В. Орендні операції в орендаря: особливості нормативної регламентації обліку та ключові процедури аудиту. Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми. 2025. № 4. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/13930/1/>

21. Остапенко Ю. П. Нові підходи до обліку оренди за правилами МСФЗ 16 «Оренда». URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/29545/1/89.PDF>

22. Рогозний С.А. Міжнародна практика регулювання обліку орендних операцій: порівняльний аспект. Наукові праці НДФІ. 2020. № 3 (92). С. 95–108. URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_20_03_095_uk.pdf

23. Шолойко А. С., Клименко Д. О. Розвиток фінансового лізингу в Україні на основі ESG принципів. Економіка та суспільство. 2025. № 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-19>

24. Фінансовий та податковий облік операцій фінансового лізингу URL: https://atom-finance.com.ua/page/finansoviy_ta_podatkoviy_oblik_operacij_finansovogo_lizingu

25. О. Нагорний Фінансовий лізинг об'єктів ОЗ URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-shkola-bughaltera-prosto-ob-uchete-65-finansovuj-lizing-obektov-os>

26.В. Онищенко Як обліковувати фінлізинг URL: <https://gb.expertus.com.ua/consultations/6636>

27. Податкові переваги лізингу URL: <https://tekom-lease.com.ua/podatkovi-perevagi-lizingu>

28. Юрченко, Олександр Анатолійович (2026) Фінансова оренда (лізинг) як об'єкт бухгалтерського обліку: визнання, оцінка та відображення Актуальні проблеми сталого розвитку, 5 (3). с. 156-164. ISSN 3041-1807

29. Облік оренди основних засобів у орендодавця: бухпроведення URL: <https://7eminar.ua/news/5862-orendni-operaciyi-v-obliku-orendodavcyabuxgalterski-provedennya>

30. Ю. М. Грибовська, Облік оренди в орендаря відповідно вимог МСФЗ 16 «Оренда» Інвестиції: практика та досвід 5/2023, с.74-79 DOI: 10.32702/2306-6814.2023.5.74